

ЖЕРДІ ИЕЛІКТЕН ШЫҒАРУ ЖӘНЕ ҚОНЫС АУДАРУ ЖӨНІНДЕГІ НЕГІЗДЕМЕЛІК БАҒДАРЛАМА

---

*Қызылорда–Жезқазған жолын қалпына келтіру жобасы,
Қазақстан*

2021 жылғы маусым

«ҚазАвтоЖол» АҚ тапсырысымен дайындалған

Байланыс деректері

Қоныс аударатын жерлерді иеліктен айыру жөніндегі негіздемелік бағдарлама үшін жауапкершілік

Филиал: ҚАЖ Қызылорда облыстық кеңсесі

Т.А.Ө.: Алиакбар Мырзабай

Лауазымы: сапаны бақылау және қабылдау бөлімінің бастығы

Телефон: + 7701174 86 05

Мекен-жайы: ҚАЖ Қызылорда облыстық филиалы, Қызылорда қ.,

Желтоқсан көш., 18 үй

Электрондық пошта: aliakbar.myrzabay@qaj.kz

Веб-сайт: <https://ru.qaj.kz>

Мазмұны

1	КІРІСПЕ	1
1.1	Шолу және мақсатТАР	1
1.2	Осы құжаттың қолданылу аясы	1
2	ЖОБА ТУРАЛЫ БАСТАПҚЫ АҚПАРАТ	3
2.1	Шолу	3
2.2	Жерді иеліктен шығару жобасы	10
2.3	Жолдың қосымша құрылымдық элементтері	11
2.4	Күтілетін салдардың қысқаша мазмұны	12
3	САЯСАТ ШАРТТАРЫ	14
4	НЕГІЗГІ ЕРЕЖЕЛЕР	15
4.1	Ұлттық талаптар	15
4.2	ЕҚДБ талаптары	24
4.3	Ұлттық заңнама мен ЕҚДБ PR5 талаптары арасындағы ағаттықтарды талдау	24
5	ЖЕРДІ ИЕЛЕНУ, ПАЙДАЛАНУ ЖӘНЕ ҚАТЫСТЫРУ	28
5.1	Жерді жоспарлы иеліктен шығару	28
5.2	Жер пайдалану және әл-ауқат үшін түйінді әлеуетті әсерлер	28
5.3	Мүдделі тараптармен алдыңғы консультациялар	34
6	ЖЕРДІ ИЕЛІКТЕН ШЫҒАРУ ЖӘНЕ ҚОНЫС АУДАРУ БОЙЫНША НЕГІЗДІ БАҒДАРЛАМА	36
6.1	Қағидалар	36
6.2	Халық санағы / әлеуметтік-экономикалық деректерді жинау және зерттеулер жүргізу	36
6.3	Мүдделі тараптармен консультациялар	37
6.4	Тізімдеменің аяқталу күнін белгілеу	38
6.5	Жерді пайдалануды бағалау	39
6.6	Осал топтар	39
6.7	Өтемақы төлемдері	40
6.8	Шағымдарды қарау тетігі	45
6.9	Рөлдер мен міндеттер	48
6.10	Мониторинг және бағалау	48
6.11	Институционалдық тетіктер және ҚЖ іс-қимылдарының жүзеге асырылуы	49
	А ҚОСЫМШАСЫ: Шағымдарды беру және қарау тәртібі	52
	В ҚОСЫМШАСЫ: Әсер етілген жер учаскелері	54
	С ҚОСЫМШАСЫ: ҚОНЫС АУДАРУ ЖОСПАРЫНЫҢ (ҚЖ) МАЗМҰНЫ	60
	Кесте 1 – II санаттағы учаске үшін жобалық қашықтықтар	10
	Кесте 2 – Жолдар бойынша уақытша қашықтықтар	11
	Кесте 3 – Жолдың қосалқы құрылымдық элементтеріне шолу	11
	Кесте 4 – Негізгі әсерлер және салдарларды жеңілдету шаралары	12
	Кесте 5 – Жерді алу туралы негізгі заңдар	15
	Кесте 6 – Негізгі ағаттықтар	25
	Кесте 7 – Ықтимал әсер ететін аудандардың негізгі әлеуметтік-экономикалық сипаттамалары	29
	Кесте 8– Жоба бойынша міндеттер	34
	Кесте 9 – Құқық беру шаралары	41
	Кесте 10 – Мониторинг және бағалау	49

Кесте 11– Жерді иеліктен шығару және әл-ауқатты қалпына келтіру жөніндегі қызмет үшін институционалдық жауапкершілік.....50

Сур. 1: 1-жол учаскесі (12-24 км)	4
Сур. 2: 2-жол учаскесі (24-76 км)	5
Сур. 3: 3-жол учаскесі (76-127 км)	6
Сур. 4: 4-жол учаскесі (127-156 км).....	7
Сур. 5: 5-жол учаскесі (156-186 км).....	8
Сур. 6: 6-жол учаскесі (186-216 км).....	9
Сур. 7: ЖИҚНБ процесі.....	36
Сур. 8: Шағымдарды қарау механизмінің процедурасына шолу.....	47

НЕГІЗГІ ТЕРМИНОЛОГИЯ

Иеліктеншығару (“жерді иеліктен шығару” сияқты) – мүлік пен мүліктік құқықты сатып алу, кейде оны “жерге кіру құқығы”деп те атауға болады.

Зардап шеккен тұлғалар (“жоба әсер еткен тұлғалар” немесе ЖӨТ сияқты) – жоба нәтижесінде физикалық немесе экономикалық орын ауыстыруды бастан кешіретін жеке не заңды тұлға(-лар).

Өтемақы – жоба сатып алған немесе әсер еткен активті немесе ресурсты жоғалтқаны үшін ақшалай немесе заттай төлеу. Сона қалпына келтіру құны негізінде есептеледі. Өтемақы әдетте өтемақының барлық түрлерін, соның ішінде жаңа жер учаскесін беруді білдіреді. Өтемақы активтан айрылу құнын қамтиды. Ол, мысалы, активті жоғалтумен тікелей байланысты емес түрлі қолайсыздықтарға байланысты төленетін немесе берілетін жәрдемақыны немесе әл-ауқатты қалпына келтіру жөніндегі кез келген жәрдемақыны немесе осалдықтың кез келген факторларын жою жөніндегі іс-шараларды қамтымайды.

Әсер ету дәліздері – жол-құрылыс жұмыстары немесе жолдарды күтіп ұстау үшін учаскелерді сақтау қажеттілігі әсер ететін аймақ. Осындай әсерге ұшырағандар жоба үшін белгіленген тізімдеменің аяқталу күні негізінде өтемақы алуға құқылы болады.

Жолға бөлінген белдеу– Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес ББ жолдың тиісті конструктивтік элементтері мен инженерлік құрылыстарын, сондай-ақ оларды пайдалану үшін қажетті ғимараттарды, құрылыстарды, қорғаныштық және әсемдік орман екпелерін және жол байланысы құрылғыларын орналастыру үшін жолдар алып жатқан алаң ретінде айқындалады.

Тізімдеменің аяқталу күні – әдетте өтемақы алуға құқығы бар барлық ықтимал зардап шеккен адамдарды анықтау үшін арнайы жүргізілген жоба ауданындағы санақтың соңғы күніне сәйкес келеді.

Сервитут– бұл жерді пайдалануға ұзақ мерзімді шектеулер, онда құрылыс салушы немесе мердігерлер жерді ұзақ мерзімді пайдалану шектеулеріне сәйкес келтіруді талап етеді, бірақ жерге меншік құқығы өзгермеген кезде және көптеген қызмет әлі де жүзеге асырылуы мүмкін. Қазіргі жер иелерінен жер сервитутына өтемақы төленеді.

Төлемдерді алу құқығы– жоба әсер еткен адамдардың құқығы бар бірқатар өтемақы шаралары.

Шағымдарды қарау тетігі – бұл заңмен, жергілікті қаулылармен немесе әкімшілік шешімдермен бекітілген, меншік иелеріне / пайдаланушыларына және басқа ЖӨТ-ке сатып алу, өтемақы төлеу немесе қоныс аудару процесінің басқа аспектілерімен байланысты мәселелерді шешуге мүмкіндік беретін процесс.

Үй шаруашылығы – бірыңғай әлеуметтік бірлік ретінде бірге тұратын, санақ және активтерді түгендеу барысында жоба бойынша іс-әрекет әсер еткен және жоба ұсынатын тиісті өтемақыны және/немесе көмекті алуға құқығы бар адамдар тобы.

Жерді иеліктен шығару және қоныс аудару жөніндегі негіздемелік бағдарлама – жобаға байланысты жерді сатып алу мен қоныстандыру салдарын анықтау, сандық бағалау және қарау саясатының қағидалары мен рәсімдерін айқындау үшін дайындалған құжат. ЖИҚНБ ұлттық заңнаманың және ЭӘЖ 2019 талаптары негізінде дайындалады (PR5): Жер учаскелерін иеліктен шығару, жерді шектеу және еріксіз қоныс аудару.

Қоныс аудару жоспары – бұл жобамен байланысты экономикалық және физикалық орын ауыстырудың салдарын жою үшін жасалатын іс-әрекеттерді сипаттайтын жоспарлау құжаты.

Әл-ауқатты қалпына келтіру – активтердің жоғалуы (яғни жердің) немесе табиғи ресурстарға (яғни жерге) қол жетімділіктің шектелуі кейде жобадан туындаған жерге байланысты әсер ету нәтижесінде адамдардың әл-ауқатына әсер етуі мүмкін. Зардап шеккен әл-ауқат көздерін олардың жоба алдындағы деңгейіне дейін қалпына келтіру әл-ауқат көздерін қалпына келтіру деп аталады.

Қалпына келтіру құны – активтерді ауыстыру үшін жеткілікті, сонымен бірге активтерді ауыстырумен байланысты қажетті операциялық шығындарды өтейтін бағалау әдісі ретінде анықталады. Қолданыстағы нарықтар болған кезде, ауыстыру құны дегеніміз - бұл жылжымайтын мүлікті тәуелсіз және бәсекелі бағалау арқылы анықталатын нарықтық құн, операциялық шығындар. Егер жұмыс істеп тұрған нарықтар болмаса, ауыстыру құнын жердің немесе өндірістік активтердің шығыс құнын есептеу немесе құрылымдарды немесе басқа негізгі құралдарды салуға арналған ауыстыру материалдары мен жұмыс күшінің бағасын есептеу, транзакциялық шығындарды қосу сияқты балама тәсілдерді қолдану арқылы анықтауға болады. Физикалық орын ауыстыру үйден айырылуға әкеп соқтыратын барлық жағдайларда, шығындарды өтеу құны, ең болмағанда, сапа мен қауіпсіздік бойынша минималды мемлекеттік стандарттарға сәйкес келетін үй сатып алуға немесе салуға мүмкіндік беру үшін жеткілікті болуы керек. Ауыстыру құнын анықтайтын бағалау әдісі құжаттандырылып, қоныс аударудың тиісті құжаттарына енгізілуі керек. Транзакция шығындарына әкімшілік төлемдер, тіркеу немесе меншіктегі төлемдер, қоныс аударудың ақылға қонымды шығыстары және зардап шеккен адамдар шеккен кез-келген ұқсас шығындар кіреді. Ауыстыру құны бойынша өтемақыны қамтамасыз ету үшін инфляция деңгейі жоғары немесе өтемақы ставкаларын есептеу мен өтемақы төлеу арасындағы уақыт аралығы көп болатын жобалық өтемақы мөлшерлемелерін жобаның жаңартылуы қажет болуы мүмкін.

Осал тұлғалар – жермен байланысты жобалардың әсерінен пропорционалды емес түрде зардап шегуі немесе одан әрі маргинализация қаупіне тап болуы мүмкін адамдар тобы. Мұндай адамдарға кедейлік шегінен төмен тұратын адамдар; әйелдер басқаратын үй шаруашылықтары; 18 жасқа дейінгі 4 немесе одан да көп баласы бар үлкен үй шаруашылықтары; мүгедек тұратын үй шаруашылықтары; немесе отбасының қолдауы жоқ қарт адамдар жатуы мүмкін.

1 КІРІСПЕ

1.1 ШОЛУ ЖӘНЕ МАҚСАТТАР

Бұл жерді иеліктен шығару және қоныс аудару жөніндегі негіздемелік бағдарлама (ЖИҚНБ) зардап шеккен адамдардың әл-ауқаты, ең болмағанда, жоба алдындағы деңгейге дейін қалпына келтірілетіндей кез келген шығын үшін өтемақы алуын қамтамасыз ету үшін саясаттың негізгі қағидаттары мен рәсімдік талаптарды баяндайтын басшылық құжатты білдіреді. ЖИҚНБ-ны іске асыруға жауапты ұйым “ҚазАвтоЖол” АҚ (бұдан әрі – “ҚазАвтоЖол”) ЖИҚНБ-ның талаптарына сәйкес жұмыс жүргізеді.

“ҚазАвтоЖол” 2013 жылы “Қазақстан темір жолы” ұлттық компаниясы” АҚ сенімгерлік басқаруымен 100% мемлекеттік ұлттық жол операторы ретінде құрылды. Олар Қызылорда–Жезқазған жолын қалпына келтіру жобасы үшін кез келген ықтимал салдарлардың ұлттық заңнамаға және Еуропалық қайта құру және даму банкінің (ЕҚДБ) 5 (PR5) жобаларын іске асыру талаптарына сәйкес жойылуын қамтамасыз етеді.

Қызылорда–Жезқазған автожолын қалпына келтіру жобасын қаржыландыру ұзындығы 427 км болатын шамамен 204 км жолды қайта жаңартуға бағытталған. Жол Қызылорда қаласын (елдің оңтүстігіндегі күріштің негізгі өндірушісі) және ірталық Жезқазғанды (бұрынғы кеңестік мыс өндіретін қала) байланыстырады. Бұл елдің оңтүстігіндегі ОАӨЭЫ 1-дәлізіне (Орталық Азия өңірлік экономикалық ынтымақтастық бағдарламасы) және солтүстіктегі Орталық–Солтүстік–Ресей Федерациясының шекарасы дәлізіне қосылатын жол.

ЖИҚНБ ұлттық заңнамаға және ЕҚДБ PR5-ке, сондай-ақ оның жерге әлеуетті әсер етуге және зардап шеккен тараптарға өтемақы төлеуге қатысты қағидаттарына сәйкес жасалған.

Осы ЖИҚНБ мақсаттары:

- егер мұндай әсер жобадан туындаған болса, әлеуетті физикалық және экономикалық орын ауыстыру проблемасын шешу үшін негізгі қағидаттар мен рәсімдерді баяндау;
- жерді иеліктен шығарудың және қоныс аударудың ықтимал салдары анықталатын, сандық жағынан бағаланатын және өтелетін процесті баяндау; сондай-ақ
- қоныс аудару жоспарын (ҚЖ) әзірлеу мен жүзеге асыру жолымен осындай әсерлерді барынша азайту, жеңілдету және өтеу үшін қабылдануы қажет шараларды айқындау.

«ҚазАвтоЖол» болашақ Қоныс аудару жоспарын іске асыру үшін жергілікті заңнамада және осы ЖИҚНБ-да белгіленген принциптерге негізделіп жауап беретін болады.

Осы ЖИҚНБ-дағы ақпарат келесі негізде жиналды:

- Жерді иеліктен шығару мен қоныс аударуға байланысты ұлттық заңнаманы шолу
- 2021 жылғы наурызда жол учаскесін тексеру;
- “ҚазАвтоЖол” берген жер кадастрының негізгі деректері; сондай-ақ
- 2021 жылдың наурыз-сәуір айларында жүргізілген әлеуметтік-экономикалық зерттеу және алдын-ала жоба туралы ақпарат.

Ұлттық ҚОӘБ 12-24 км, 24-76 км, 76-127 км, 127-156 км, 156-186 км және 186-216 км жолдың алты учаскесінің әрқайсысы үшін әзірленді және бекітілді. Қазіргі уақытта барлық алты учаске үшін жол жобасын әзірлеу аяқталды.

1.2 ОСЫ ҚҰЖАТТЫҢ ҚОЛДАНЫЛУ АЯСЫ

Бұл ЖИҚНБ Қызылорда–Жезқазған жолын қалпына келтіруден туындаған жерді иеліктен шығару мен әл-ауқаттың әсеріне жатады. Жоба үшін жеке жер сатып алынбағанымен, кейбір адамдар тұрақты және/немесе уақытша әсер ететін мемлекеттік жерді (ресми және бейресми) пайдаланылатын болады. Қызылорда–Жезқазған жолының құрылысы бойынша ұсынылатын жобалау жұмыстарына бас жолдың бойымен уақытша бүйір жол (қиыршық тастан жасалған) салу кіреді. Демек, бұл жол жол бойындағы кейбір жеке құрылыстардың жанынан өтеді (мысалы, жол бойындағы кафелер, жол-көлік оқиғалары туралы ескерткіштер және т.б.). Мердігерлердің қызметі, сондай-ақ уақытша бүйірлік жол құрылысы туындатқан жермен

байланысты кез келген ықтимал салдарларды жеңілдету үшін Тапсырыс беруші жобаның бүкіл қолданылу мерзімі ішінде ЕҚДБ ТР5-тің барлық қағидаттарын сақтайтын болады.

Жерге байланысты әсер көрсетілген жер пайдаланушыларға әсер еткен жағдайларда, “ҚазАвтоЖол” ЕҚДБ-ның экологиялық және әлеуметтік саясатында (2019 жыл) егжей-тегжейлі баяндалған, жобаларды іске асыруға қойылатын талаптарды қамтитын экологиялық және әлеуметтік міндеттемелерін сақтайтын болады. “ҚазАвтоЖол” ЕҚДБ-ның жобаларды іске асыруға (PR5) қойылатын 5-талабын жеке жер иеленушілерге немесе жер пайдаланушыларға, олардың құқықтарына, әл-ауқатына, мәдениетіне және қоршаған ортаға қолайсыз әсер етпеуді немесе, егер бұл мүмкін болмаса, барынша азайтуды, жеңілдетуді және/немесе өтеуді қамтамасыз ету үшін негіз ретінде пайдаланатын болады.

2 ЖОБА ТУРАЛЫ БАСТАПҚЫ АҚПАРАТ

2.1 ШОЛУ

Қазақстан Үкіметі ЕҚДБ-ға Қызылорда–Жезқазған жолының 204 шақырымдық учаскесін жедел реконструкциялауды және Қызылорда айналма жолының ұзындығы 15 км (4 қозғалыс жолағы) жаңа учаскесін салуды қаржыландыру үшін мемлекет кепілдік берген кредит беруді сұрады. ЕҚДБ екі учаскені де қаржыландыру мүмкіндігін қарастыруда, дегенмен осы ЖИҚНБ ЕҚДБ экологиялық және әлеуметтік саясатына сәйкес В санаты жобасының талаптарына жауап беретін ұзындығы 204 км (12 км-ден 216 км-ге дейін) Қызылорда–Жезқазған жолының учаскесіне ғана арналған, ал ұзақтығы 15 км Қызылорда айналма жолы А санаты жобасы ретінде жеке бағаланатын болады.

Қазіргі уақытта жол қазақстандық құрылыс нормалары мен ережелеріне (ҚНЖЕ) сәйкес III санатты екі жолақты жол болып табылады және шамамен 30 жыл бұрын салынған. Ұсынылып отырған жұмыстар “ҚазАвтоЖолға” III санаттағы ағымдағы жолды II санаттағы неғұрлым жоғары техникалық жолға дейін жаңғыртуға мүмкіндік береді және гендерлік аспектілерді, демалыс аймақтарын, қоғамдық көлік аялдамаларын ескеретін жол жабынымен, көпірлер, жолайрықтар, жол бойындағы құрылыстар салумен байланысты жұмыстарды, сондай-ақ қаржылық қадағалау жөніндегі инженерлерді қамтиды.

ЕҚДБ қаржыландыратын ұзындығы 204 км “Қызылорда–Жезқазған” жолының ұсынылып отырған учаскесі Қызылорда облысының Сырдария және Шиелі аудандарында орналасқан. Бұл Жезқазған мен Қызылорда қалаларын жалғайтын жалғыз жол. Қызылорда еліміздің оңтүстігіндегі күріштің негізгі өндірушісі, ал Жезқазған еліміздің мыс астанасы болғандықтан, жолды жаңғыртудың маңызы зор. Бұдан басқа, жолдарды жаңғырту жүктер мен жолаушыларды тасымалдау үшін маңызды өңіраралық жолды қамтамасыз ете отырып, Қазақстан Республикасындағы көлік қатынасын және Орталық Азияға қолжетімділікті жақсартады. Бұл елдің оңтүстігінде сауданы қамтамасыз ететін ОАӨЭЫ Бағдарламасының 1 негізгі дәлізіне және солтүстігінде Орталық–Солтүстік–Ресей Федерациясының шекарасы дәлізіне қосылатын жол. Қайта жаңартудан кейін ол Орталық Азиядан Ресей Федерациясына транзиттік ағындар үшін ең қысқа көлік қатынасын, сондай-ақ жол бойындағы өте аз қоныстанған және экономикалық жағынан оқшауланған елді мекендер үшін әлеуметтік маңызы бар маршрутты қамтамасыз етеді.

Жолды қайта құру әлеуметтік және экономикалық мүмкіндіктердің қол жетімділігін жақсарту мақсатында аймақтық қалалар арасында тікелей байланысты қамтамасыз ету үшін Covid-19 таралуына байланысты дағдарысқа қарсы аймақтық шаралар аясында үкіметтің басым міндеті болып табылады.

Жол Қызылорданы айналып өтпей жалпы ұзындығы 203,881 км (14,585 км, I санат) алты учаскеге бөлінген. Жол “Автомобиль жолдары туралы” Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес II санатқа жатқызылатын болады (2001 ж. шілде № 245, 02.07.2020 ж. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен), жолдың осы түрі үшін бөлінген белдеу (ББ) әр жағынан оның орталығынан 20 м құрайды.

Төменде жол учаскелерінің қысқаша сипаттамасы келтірілген.

- 1. Учаске км 12+00 – 24+600 Қызылорда айналма жолымен (ii/I-b санаты), ұзындығы – 25,908 км ($11,323 + 14,585 = 25,908$);
- 2. Учаске км 24+600 – 76+000 (II санат), ұзындығы – 53,551 км;
- 3. Учаске км 76+000-127+000 (II санат), ұзындығы – 50,114 км;
- 4. Учаске км 127+000 – 156+000 (II санат), ұзындығы – 28,335 км;
- 5. Учаске км 156+000 – 186+000 (II санат), ұзындығы – 30,010 км; және
- 6. Учаске км 186+000 – 216+000 (II санат), ұзындығы – 30,548 км.

Жол учаскелерін салу бойынша тендерлер әлі басталған жоқ. Бастапқыда құрылыс 2021 жылдың I тоқсанында жолдың көптеген учаскелерінде басталып, жол салу туралы келісімшартқа қол қойылған күннен бастап 36 ай ішінде аяқталады деп жоспарланған болатын. Бағдарлама кестеден артта қалуда.

Сур. 1: 1-жол учаскесі (12-24 км)

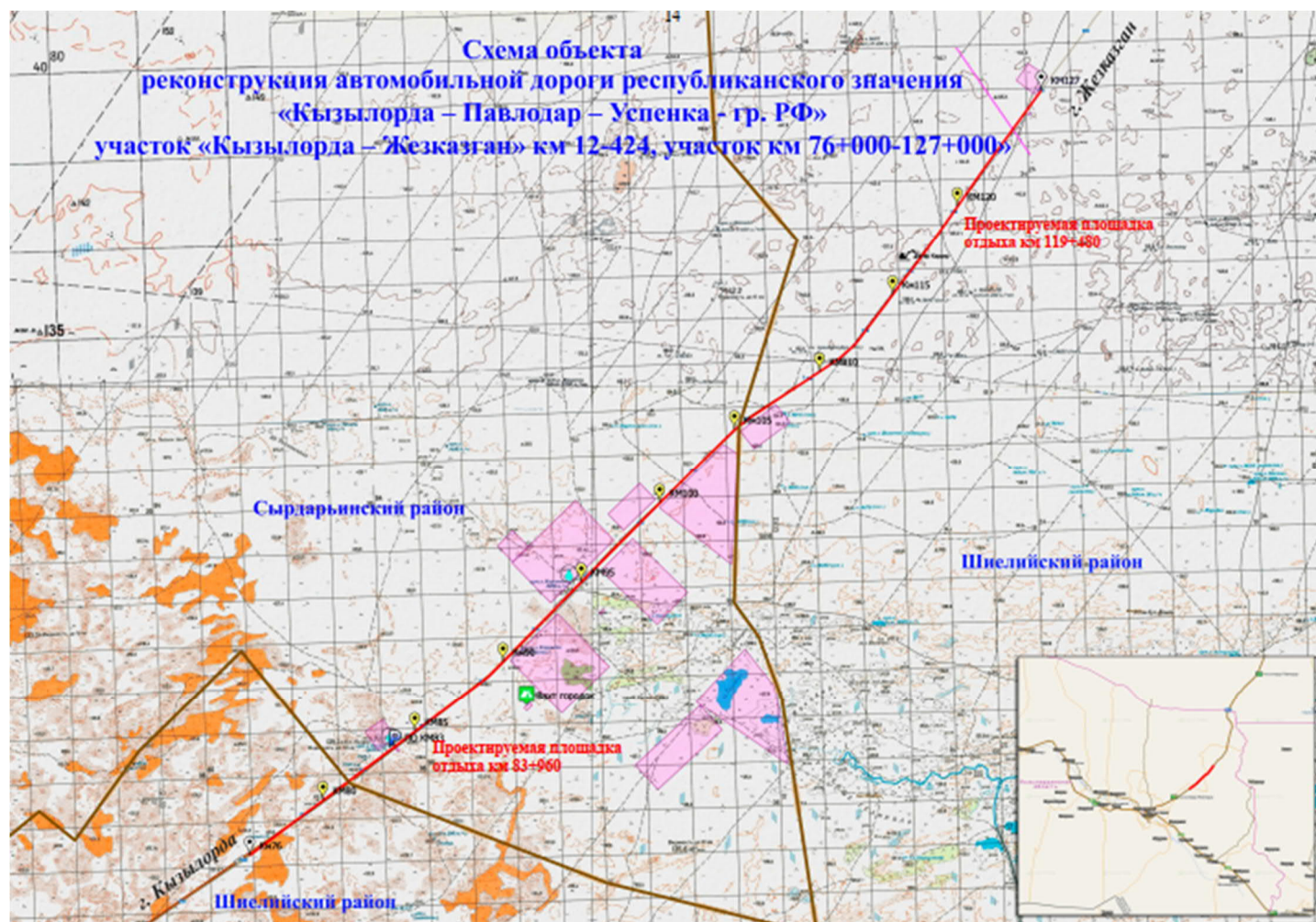

Дереккөз: 26.01.2021 ж. № 01-0043/21 мемлекеттік сараптама қорытындысы

5

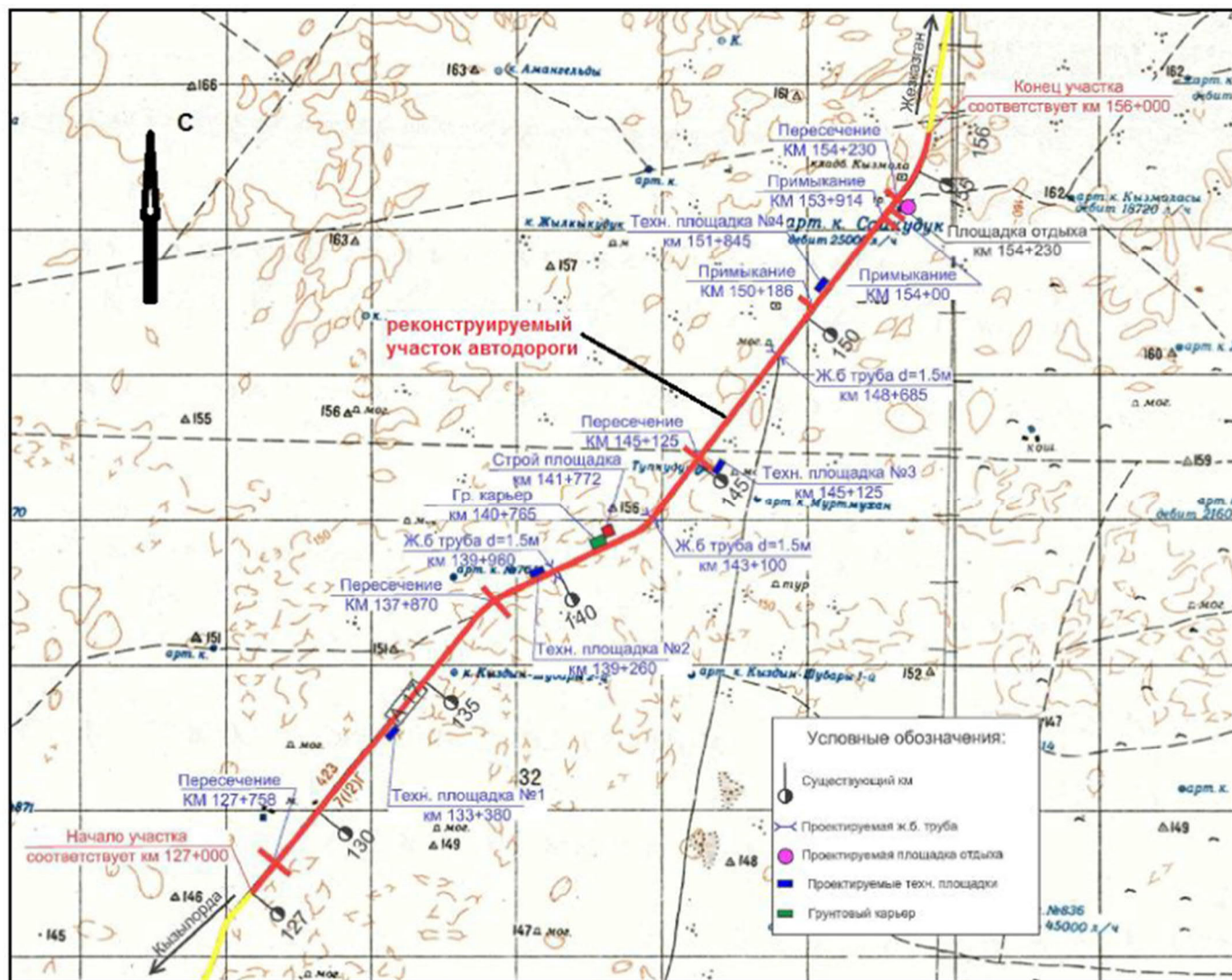

Сур. 3: 3-жол учаскесі (76-127 км)

Дереккөз: “Қызылорда–Павлодар– Успенка–Ресей Федерациясының шекарасы” республикалық маңызы бар автожолын қайта жаңарту, “Қызылорда–Жезқазған” учаскесі 12-424 км, ҚОӘБ учаскесі 76-127 км.

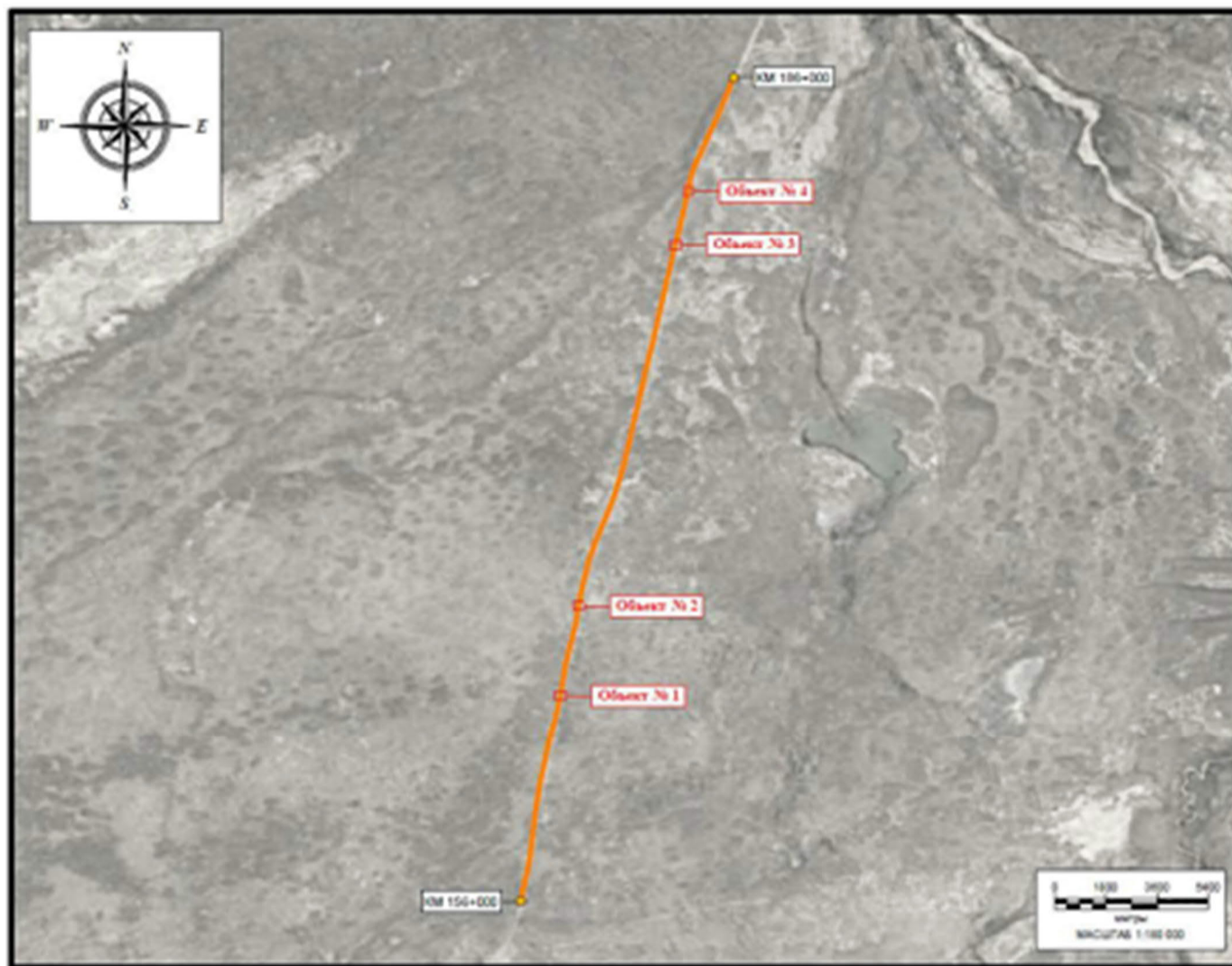
Сур. 4: 4-жол учаскесі (127-156 км)

Дереккөз: 03.12.2020 ж. № 01-0574/20 мемлекеттік сараптама қорытындысы

Сур. 5: 5-жол учаскесі (156-186 км)

Дереккөз: археологиялық сараптаманың 31.10.2019 ж. № ЗАЭ-180 қорытындысы 1-қосымша.

Кызылординская область

Сырдарьинский район км 186+000 - км 198+500

Шиелийский район км 198+500 - 216+000

Конец участка соответствует существующему километру 216+000

Грунтовый резерв №2 км 200+780

Грунтовый резерв №3 км 210+196

Начало участка соответствует существующему километру 186+000

Грунтовый резерв №1 км 190+490

Проектируемая площадка отдыха км 198+169

Жезказган

Кызылорда

Жалпы алғанда, қолданыстағы ұзындық пен жобалық ұзындық арасындағы кейбір айырмашылықтар негізінен Кеңес заманында онша дәл өлшеулер қолданылмауымен байланысты болуы мүмкін.

II санаттағы жолдар үшін тұрғын аудандарға дейінгі қашықтық төмендегі 1-кестеде келтірілген.

Кесте 1 – II санаттағы учаске үшін жобалық қашықтықтар

II санат – Тұрғын аудандарға дейінгі қашықтықтарға қатысты заңнамалық талап	Тұрғын аудандарға дейінгі жобалық қашықтықтар
<p>2013 жылғы “Автомобиль жолдары” ЕЖ</p> <p>Кірме жолдары бар елді мекендерді айналып өту үшін II санаттағы автомагистраль әзірленуі тиіс. Жол жиегінің шетінен бастап елді мекендер құрылысының шетіне дейінгі қашықтық олардың бас жоспарларына сәйкес қабылданады, бірақ 200 метрден кем емес.</p>	<p>Автомобиль жолының шетінен 200 метрден кем қашықтықта тұрғын аудандар жоқ. Ең жақын тұрғын үй автомобиль жолынан шамамен 279 метр қашықтықта орналасқан.</p>

2.2 ЖЕРДІ ИЕЛІКТЕН ШЫҒАРУ ЖОБАСЫ

Қолданыстағы III санаттағы жолды II санатқа қайта жаңарту кемінде 30 метрден 40 метрге дейін тұрақты ББ кеңейтуді талап етеді. В қосымшасында жаңғыртылған жол үшін, сондай-ақ қиылыстар мен олармен байланысты құрылыс жұмыстары үшін (мысалы, құбырлар мен резервтік карьерлерге арналған учаскелер) жеткілікті жер ауданын қамтамасыз ету үшін ағымдағы трассаның жолдың қай жағынан кеңейтілетіні туралы ақпарат берілген.

Жолды қайта құру жерді үнемі иеліктен шығаруға әкелмейді. Жолды жаңғырту үшін пайдаланылатын жер және оған байланысты II санат бойынша ББ қазіргі уақытта мемлекеттік меншікте.

“Автомобиль жолдары туралы” Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес (2001 жылы 2020 жылғы 02 шілдедегі өзгерістермен) 20 м ББ-ға II санаттағы жолдарға техникалық қызмет көрсету және жөндеу үшін қосымша 50 метрлік сервистік дәліз қосылатын болады. Заңның 8-бабында былай делінген:

“Жалпыға ортақ пайдаланылатын халықаралық және республикалық автомобиль жолдары үшін жол бойындағы белдеудің ені жолға бөлінген белдеудің шекарасынан есептегенде әрбір жағынан 50 метрден кем болмауға тиіс.”

Осылайша, осы жолды салу (жаңғырту) кезеңінде ұзындығы 50 м жалпы қызмет көрсету дәлізі 20 метрлік ББ-мен бірге жол орталығынан 70 м қашықтықта орналасатын болады. Құрылыс аяқталған кезде бұл көрсеткіш қайта 20 метр болып қалады (пайдалану кезеңі).

“ҚазАвтоЖол” жол құрылысы үшін жерді тұрақты пайдалануға барлық тиісті сертификаттарды алды. Далалық бақылаулар мен жаңа маршрут картасының шолуына сүйене отырып, тұрақты жол да, уақытша жол да кез-келген адамның қозғалысын білдіреді деп күтілмейді, сондықтан ешқандай физикалық қозғалыс күтілмейді.

Төмендегі 2-кестеде жол салу кезінде қолданылатын уақытша жолдың қашықтық ауқымы көрсетілген. Мысалы, 12-24 км жол учаскесінде уақытша бүйірлік жол трассаның орталық сызығынан 24-тен 168 метрге дейінгі кез-келген қашықтықта болады, осылайша бүйірлік жол кез-келген ғимараттардың немесе жеке жер учаскелерінің аумағына кірмейді.

Кесте 2 – Жолдар бойынша уақытша қашықтықтар

№	Қазіргі км	Жолдың осьтік сызығына қатысты орналасу жері	Жолдың осьтік сызығынан ең аз қашықтық, м	Жолдың осьтік сызығынан ең үлкен қашықтық, м
Учаске км 12+24				
1	12+000	Оң жақ	24	168
2	13+385	Сол жақ		
3	14+124	Оң жақ		
4	17+870	Сол жақ		
5	19+727	Оң жақ		
Учаске км 24+600 – 76+00				
1	25+163	Оң жақ	24	95
2	38+564	Сол жақ		
Учаске км 76+00 – 127+00				
1	76+000	Сол жақ	50	170
2	100+206	Оң жақ		
3	105+463	Сол жақ		
Учаске км 127+00 – 156+00				
1	127+000	Сол жақ	38	188
Учаске км 156+00 – 186+00				
1	156+000	Сол жақ	38	96
Учаске км 186+00 – 216+00				
1	186+000	Сол жақ	42	138

2.3 ЖОЛДЫҢ ҚОСЫМША ҚҰРЫЛЫМДЫҚ ЭЛЕМЕНТТЕРІ

Жолды қалпына келтіру Қызылорда облысының Сырдария және Шиелі аудандарында жүргізіледі деп күтілуде. Жолдың жобалық жоспары жалпы қолданыстағы маршрутқа сәйкес келеді және барлық жұмыстар қолданыстағы ББ шеңберінде орындалатын болады.

Жол III және IV санаттардан (кейбір учаскелерде) II санатқа дейін жаңғыртылатын болады. Алайда, жолдың өзін жаңғыртумен қатар, «ҚазАвтоЖол» төменде (Кесте 3) көрсетілген жолдың бірқатар қосалқы құрылымдық элементтерін өзірлейді.

Кесте 3 – Жолдың қосалқы құрылымдық элементтеріне шолу

	12 – 24*	24 – 76	76 – 127	127 – 156	156 – 186	186 – 216
Жол санаты	II	II	II	II	II	II
Ұзындығы (км)	11,323	53,551	50,114	28,335	30,010	30,548
Құламалар	13	11	11	6	6	7
ІҚМ арналған жерасты өткелдер	3	-	2	-	-	1
Тұрақ және демалыс алаңдары	2	1	2	1	1	1
Автобус аялдамалары	2	-	-	-	-	-

Көпірлер	2	-	-	-	-	-
Қиылыстар	-	-	-	-	-	-

Ескертпе: *бұл учаске Қызылорда айналма жолымен қосылады. Айналма жол қоршаған ортаға және әлеуметтік ортаға әсерді бағалаудың және осы ЖИҚНБ-ның тікелей бөлігі болып табылмаса да, оның құрылымдық ерекшеліктері: ІВ санаты, ұзындығы 14,585 км, 2 съезд, ірі қара малға арналған 3 жерасты өткелі, 1 көпір және 2 қиылыс.

2.4 КҮТІЛЕТІН САЛДАРДЫҢ ҚЫСҚАША МАЗМҰНЫ

Жоғарыда айтылғандай, қазіргі уақытта жергілікті тұрғындар пайдаланатын жеке учаскелер немесе құрылыстар сатып алыну күтілмейді, өйткені жолды кеңейту үшін жер мемлекетке тиесілі. Алайда, қазіргі уақытта бірқатар учаскелер жайылымға арналған және оны жергілікті тұрғындар пайдаланады. Сонымен қатар, кейбір жол бойындағы кафелер мен құрылыстар қазіргі жолдың бойында орналасқан және оларға уақытша бүйірлік жол әсер етуі мүмкін.

Төменде Қызылорда – Жезқазған жолын қалпына келтіру жобасын іске асыру нәтижесінде күтілетін салдарларға шолу берілген (Кесте 4).

Кесте 4 – Негізгі әсерлер және салдарларды жеңілдету шаралары

Ықтимал әсер	Шаралар	Жауапты тарап
Кафелерге, дүкендерге және жанармай құю станцияларына тұрақты әсер ету бизнестің тұрақты жоғалуына әкеледі	<ul style="list-style-type: none"> Уақытша бүйірлік жолдың соңғы жобасы кафелерге, дүкендерге және жанармай құю станцияларына әсер етпейтініне көз жеткізіңіз, оның ішінде кафелерге / дүкендерге баратын жолды сақтау, және осы нысандардан белгілі бір қашықтықты қамтамасыз етіңіз (қоғамдық бөлінген белдеу үшін кемінде 20 м) 	“ҚазАвтоЖол”
Кафелерге, дүкендерге немесе жанармай құю станцияларына уақытша әсер ету	<ul style="list-style-type: none"> Кафелерді, дүкендерді немесе жанармай құю станцияларын анықтау үшін жол қозғалысына қатысушыларға нақты белгілерді қолданыңыз (9 метрлік бүйір жол қарама-қарсы бағытта болғанда және жол қозғалысына қатысушыларға бұл бизнесті/қызметтерді анықтау қиынға соғуы мүмкін) Жол қозғалысына қатысушылар тоқтай алатын кафеге арналған тұрақ аймағын бөлу Кафелерге, май құю станцияларына немесе дүкендерге бұрылыстар мен кірме жолдарды қамтамасыз ету Түнгі уақытта кафелердің/қызметтердің көрінуі үшін жеткілікті жарықпен қамтамасыз ету (егер құрылыс техникасы кафенің көрінісін жауып тастаса және оларды жол қозғалысына қатысушыларға байқау қиын болса) Уақытша салдарларға жол бермеген жағдайда, өтемақы төлемдері туралы толық ақпаратты Кесте 9 бөлімнен қараңыз. 	Құрылысты қадағалау жөніндегі консультант + мердігер
Ауыл шаруашылығына/жайылымға қолжетімділіктің шектелуімен немесе жоғалуымен байланысты табысты уақытша немесе тұрақты түрде жоғалту	<ul style="list-style-type: none"> Жануарларға арналған жер асты өткелдерін қосу Уақытша салдарларға жол бермеген жағдайда, өтемақы төлемдері туралы толық ақпаратты Кесте 9 бөлімнен қараңыз. 	“ҚазАвтоЖол”
Халықтың денсаулығы мен қауіпсіздігіне әсері	<ul style="list-style-type: none"> Жолға жақын жерде тұратын жергілікті тұрғындардың денсаулығына әсер ету ауқымын анықтау және санитариялық-қорғаныш аймағын (СҚА) құру қажеттілігін зерделеу үшін шу деңгейін және ауа сапасын модельдеуді/есептеуді жүргізу 	“ҚазАвтоЖол”

Жоспарланған жол жұмыстарының көпшілігі салыстырмалы түрде қарапайым болады. Алайда, жол бойындағы едәуір үлкен шұңқырларды толтыру және тұрақтандыру үшін, сондай-ақ уақытша жол салу үшін қосымша жөндеу жұмыстары қажет болады. Жалпы, жобалау жұмыстарының көлемі мыналарды талап етеді:

- коммуналдық инфрақұрылымды/құбырларды әлеуетті қорғау;
- жергілікті қоғамдастықтар мен жергілікті коммуналдық компаниялардың қажетсіз трафик пен басқа да ақаулардың алдын алу үшін жоба кестесі мен жұмыс жоспары туралы қолдау алу және хабардар ету үшін жергілікті лауазымды тұлғалармен және мүдделі тараптармен кеңестер;
- жолдың шалғай учаскелеріне жұмыс күшін, техника мен материалдарды жеткізу логистикасын жоспарлау және басқару;
- Жол құрылысы бойынша жұмыстар халықтың, әсіресе Қызылорда мен Жезқазғанға тікелей жақын жердегі қол жеткізу құқығына әсер етуі мүмкін;
- Құрылыс жұмыстары жергілікті фермерлердің / малшылардың жайылымдарға қол жетімділігін шектеуі мүмкін, бұл өз кезегінде мал/ауылшаруашылығына сүйенетін жергілікті фермерлер үшін уақытша немесе тұрақты әл-ауқаттың жоғалуына әкелуі мүмкін; сондай-ақ
- Қойма үй-жайлары/қоймалар сияқты уақытша объектілер үшін жерді иеліктен шығарудың және қоныс аударудың кез келген ықтимал салдарларын қарау үшін жобалық шешімдерге сыни шолу (ЖШСШ) жүргізу қажет. ЖШСШ тиісті жол учаскелерінде құрылыс басталғанға дейін ЕҚДБ-ға ұсынылып, онымен мақұлдауы тиіс.

Осы күрделі мәселелердің көпшілігі жобалаудың соңғы кезеңдерінде, сондай-ақ таңдалған мердігерлермен келісімшарттар аяқталғаннан кейін шешіледі.

3 САЯСАТ ШАРТТАРЫ

“ҚазАвтоЖол” келесі саясат шарттарын ұстанады:

а) құрылыс жұмыстарының басталуы Тапсырыс берушінің жерді иеліктен шығару мен әл-ауқаттың әсерінің жоқтығын растайтын жолдың әрбір учаскесі үшін Жобалық шешімдерге сыни шолу (ЖШСШ) дайындауына және ұсынуына байланысты болады. Жұмыс басталғанға дейін аяқталуы керек ЖШСШ жаңа жолға орналастырылуы мүмкін кафелер/сауда орындары қатты төсеммен, демалыс орындарымен немесе басқа да тиісті құрылымдық элементтермен қамтамасыз етілетінін растайтын жобалық шешімдерді/сызбаларды қамтуы керек.

Қарсылықтардың жоқтығы туралы шешім құрылыс жұмыстарының басталуына ЕҚДБ жолдың барлық 6 учаскесі үшін ЖШСШ қарағаннан және бекіткеннен кейін қабылданатын болады.

ә) Егер ЖШСШ қандай да бір тарау бөлігі бойынша жерді иеліктен шығару мен әл-ауқаттың әсерін растаса, онда “ҚазАвтоЖол” ЕҚДБ құрылыс жұмыстарын бастауға рұқсат бергенге дейін ҚЖ әзірлеуі және енгізуі тиіс. ҚЖ орындалуы жылдық экологиялық және әлеуметтік есеп беру бөлігі ретінде ЕҚДБ-ға ұсынылатын аяқтау туралы есеп арқылы тексеріледі.

4 НЕГІЗГІ ЕРЕЖЕЛЕР

4.1 ҰЛТТЫҚ ТАЛАПТАР

Төменде жерді иеліктен шығару процесіне, консультациялар мен шағымдарды қарау тетігіне қатысты ұлттық процесс қысқаша сипатталған (Кесте 5).

Кесте 5 – Жерді алу туралы негізгі заңдар

Заңнама түрі	Заңнаманың қысқаша мазмұны
1995 жылғы Қазақстан Конституциясы (2017 жылы енгізілген түзетулерімен)	Жер мен жерге меншікке қатысты қазақстандық заңдар мен нормативтік актілер Конституциядан туындайды, онда жер (жер үсті және жер асты) мемлекеттік меншікте, бірақ жеке меншікте де болуы мүмкін делінген (6.3-бап). 26.3-бапта, егер бұл сот шешімінде көзделмесе, ешкімді мүліктен айыруға болмайды делінген. Заңда көзделген мүлікті мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығару оның баламалы өтемі болған жағдайда жүзеге асырылуы мүмкін.
Қазақстан Республикасының Жер кодексі (2003 жылғы 20 маусымдағы № 442-II ҚР Кодексі, 2019 жылғы 21 қаңтардағы түзетулерімен) және Қазақстан Республикасының Заңы № 413-IV (2011) (05.10.2018 ж. өзгерістермен және толықтырулармен)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Қазақстан Республикасының Жер кодексі (2003 жылғы 20 маусымдағы № 464-IV ҚР Кодексі, 2019 жылғы 21 қаңтардағы түзетулермен) жерге меншік құқығы мен жер пайдалану құқығының өзгеру немесе тоқтатылу негіздерін, шарттары мен шектерін белгілейді, жер иеленушілер мен жер пайдаланушылардың құқықтары мен міндеттерін сипаттайды, жер қатынастарын реттейді. Жер кодексінің 17-бабында аймақтық органдардың жерді пайдалану және меншік құқығын беруге, сондай-ақ жер учаскелерін алып қоюға, соның ішінде мемлекет мұқтажы үшін алып қоюға қатысты өкілеттіктері мен құзыреті толық баяндалған. Жер кодексі сондай-ақ азаматтар мен заңды тұлғаларға мемлекеттік жерлерді тұрақты немесе уақытша пайдалану құқығын беру шарттарын белгілейді (34 және 35-баптар). 2. 43-бапта аукционға шығарылған мемлекеттік жер учаскесіне немесе учаскелерге құқық беру тәртібі көрсетілген, ол, атап айтқанда, мыналарды қамтиды: <ul style="list-style-type: none"> • Жер учаскесіне тиісті құқық беру туралы өтінішті қарауға қабылдау; • Сұралып отырған жер учаскесін аумақтық аймақтарға бөлуге сәйкес мәлімделген нысаналы мақсаты бойынша пайдалану мүмкіндігін айқындау; • Жер учаскесін алдын ала таңдау; • Жер учаскесін беру туралы тиісті жергілікті атқарушы органдар құрған комиссияның қорытындысын дайындау; • Жер пайдалану жоспарын әзірлеу және бекіту; • Облыстың жергілікті атқарушы органының жер учаскесіне құқық беру туралы шешімі; • Сатып алу-сату немесе уақытша (қысқа мерзімді, ұзақ мерзімді) өтеулі (өтеусіз) жер пайдалану шартын жасасу; • Жергілікті жердегі жер учаскесінің шекарасын белгілеу; • Жер учаскесіне сәйкестендіру құжатын дайындау және беру. 3. Сондай-ақ, аталған бапқа сәйкес, мемлекеттік жер кадастрын жүргізетін Мемлекеттік корпорация беретін жер учаскесіне сәйкестендіру құжаттары мыналар болып табылады: <ul style="list-style-type: none"> • жер учаскесіне жеке меншік кезінде – жер учаскесіне жеке меншік құқығына акт; • тұрақты жер пайдалану кезінде – тұрақты жер пайдалану құқығына акт; • уақытша өтеулі жер пайдалану (жалдау) кезінде – уақытша өтеулі (ұзақ мерзімді, қысқа мерзімді) жер пайдалану (жалдау) құқығына акт);

Заңнама түрі	Заңнаманың қысқаша мазмұны
	<ul style="list-style-type: none"> • уақытша өтеусіз жер пайдалану кезінде – уақытша өтеусіз жер пайдалану құқығына акт. <ol style="list-style-type: none"> 4. Бұдан басқа, жергілікті атқарушы органдар жер учаскесін алған адамдардың тізімдері бар ақпаратты халыққа қолжетімді жерлердегі арнайы ақпараттық стендтерде тоқсанына кемінде бір рет орналастыруға міндетті. 5. Жер кодексінің 44-бабында құрылыс жұмыстарын жүзеге асыру үшін жер учаскелерін беру мәселелері егжей-тегжейлі жазылған. Атап айтқанда, объектіні салу үшін жер учаскесі сұралған кезде жер учаскесін алдын-ала таңдау жүргізілетіні туралы айтылады. Объект салу үшін, ал қажет болған жағдайларда оның күзет немесе санитариялық-қорғаныш аймағын белгілеу үшін жер учаскесін таңдау нәтижелерін жер учаскесі орналасқан жердегі уәкілетті орган жер учаскесін таңдау туралы актімен ресімдейді. Жер комиссиясының қорытындысы негізінде жерге құқық беру туралы жерге орналастыру жобасы дайындалады. Жерге орналастыру жобасының құрамында берілетін жер учаскесінің алаңы, оның шекаралары мен орналасқан жері, жер учаскесінің аралас меншік иелері мен жер пайдаланушылар, сондай-ақ берілетін жер учаскесінің ауыртпалықтары мен сервитуттары нақтыланады. Жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін алып қою, мәжбүрлеп иеліктен шығару болжанып отырған жағдайда, Алып қойылатын алқаптардың түріне байланысты жер учаскелерінің меншік иелері мен жер пайдаланушылар (жалға алушылар) шығындарының, ауыл шаруашылығы және орман шаруашылығы өндірісіндегі шығысының есептеулері қоса беріледі. Бұл жағдайда барлық қазіргі иелер мемлекеттік департаменттер мен аудандар болып табылады. 6. Жерге құқық беру туралы жерге орналастыру жобасының негізінде жергілікті атқарушы органның жерге тиісті құқық беру туралы шешімінің жобасын жер учаскесі орналасқан жердегі уәкілетті орган дайындайды. Құрылыс үшін таңдалған аумақта бұзылуға немесе берілуге жататын (оның ішінде жер учаскелерін өнеркәсіптік кәсіпорындардың санитариялық-қорғаныш аймағына беру кезінде түсетін) тұрғын үйлер, басқа да ғимараттар мен құрылыстар, сондай-ақ инженерлік коммуникациялар мен жасыл екпелер орналасқан жағдайда өтініш беруші немесе оның уәкілетті өкілі жер учаскесін бөліп беру үшін қажетті барлық шарттардың алынуын қамтамасыз етеді. Бұдан басқа, өтініш беруші меншік иесіне шығындарды өтеу талаптарын қоса алғанда, мүліктің әрбір меншік иесімен жасалған шартты ұсынады (бұл жағдайда күтілмейді). Шартта қоныс аудару, қолданыстағы ғимараттарды, инженерлік коммуникацияларды, жасыл екпелерді беру шарттары мен мерзімдері, құрылыс салушының мүлікті бұзуға байланысты барлық шығындарды өтеу жөніндегі міндеттемелері айтылады. 7. Жергілікті атқарушы органның жер учаскесіне құқық беру туралы шешімінің жобасы мыналарды қамтуы тиіс: <ul style="list-style-type: none"> • жер учаскесіне құқық берілетін жеке тұлғаның тегі, аты, әкесінің аты (ол болған кезде) немесе заңды тұлғаның атауы; • жер учаскесінің нысаналы мақсаты; • жер учаскесінің ауданы (В қосымшасы); • жер учаскесіне құқық түрі, ауыртпалықтар, шектеулер; • учаске төлемақыға берілген жағдайда жер пайдалану құқығын сатып алу бағасы, жер учаскесін жалдау құқығын сатып алу-сату шарттарын жасасудың мерзімдері мен талаптары; • жер учаскелерінің мөлшерін көрсете отырып, оларды алып қою, мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығару жүргізілетін жеке тұлғаның тегі, аты, әкесінің аты (ол болған кезде) немесе заңды тұлғаның атауы; • Жер учаскесінің бөлінуі мен бөлінбеуі; • Басқа шарттар. 8. Жер кодексінің 9-тарауында жер учаскесіне меншік құқығын, пайдалануды және өзге де құқықтарды тоқтатуға байланысты мәселелер қаралады. Атап айтқанда, Жер Кодексінің 81-бабы жер учаскесіне жеке меншік құқығын немесе жер пайдалану құқығын тоқтату үшін негіздерді көздейді және мынадай тоқтату шарттарын қамтиды: <ul style="list-style-type: none"> • меншік иесі - жер учаскесін немесе жер пайдаланушы жер пайдалану құқығын иеліктен шығарып басқа тұлғаларға берген; • меншік иесі меншік құқығынан немесе жер пайдаланушы жер пайдалану құқығынан бас тартқан; • жер учаскесіне меншік құқығынан немесе жер пайдалану құқығынан Қазақстан Республикасының заң актілерінде көзделген өзге

Заңнама түрі	Заңнаманың қысқаша мазмұны
	<p>де жағдайларда айырылған ретте тоқтатылады.</p> <p>9. Келесі жағдайларды қоспағанда, меншік иесінен жер учаскесін және жер пайдаланушыдан жер пайдалану құқығын олардың келісімінсіз алып қоюға жол берілмейді:</p> <ul style="list-style-type: none"> • меншік иесінің немесе жер пайдаланушының міндеттемелері бойынша жер учаскесінен немесе жер пайдалану құқығынан өндіріп алу; • мемлекет мұқтажы үшін жер учаскесін мәжбүрлеп иеліктен шығару; • мақсаты бойынша пайдаланылмаған немесе ҚР заңнамасын бұза отырып пайдаланылған жер учаскесін меншік иесінен немесе жер пайдаланушыдан мәжбүрлеп алып қою; • радиоактивті ластануға ұшыраған жер учаскесін меншік иесінен немесе жер пайдаланушыдан, құны тең жер учаскесі беріле отырып, мәжбүрлеп иеліктен шығару; • тәркілеу. <p>10. Бұдан басқа, жер пайдалану құқығы мынадай негіздер бойынша тоқтатылуы мүмкін:</p> <ul style="list-style-type: none"> • учаске берілген мерзімнің өтуі; • жер учаскесі кепілге салынған жағдайларды қоспағанда, жер учаскесін жалдау шартын немесе уақытша өтеусіз жер пайдалану шартын мерзімінен бұрын тоқтату; • жер пайдаланушыға қызметтік жер телімі берілуіне байланысты еңбек қатынастарын тоқтату. <p>11. Кодекс меншік иесінің немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушының келісімімен немесе сот шешімі бойынша мүлікке баламалы өтемақы төлеу шартымен ерекше жағдайларда жер учаскесі мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығарылуы мүмкін деп белгілейді. Ерекше жағдайлар деп мемлекет мұқтажын қанағаттандырудың өзге тәсілінің болмауы түсініледі (84.1-бап). Автомобиль және темір жолдардың құрылысы (реконструкциясы), сондай-ақ концессиялық жобаларды іске асыру ерекше жағдайларда жер учаскелерін мәжбүрлеп иеліктен шығару кезіндегі мемлекеттік мұқтаждар болып табылады (84.2.4-бап). Мемлекет мұқтажы үшін жер пайдалануға берілген жер учаскесін мәжбүрлеп иеліктен шығару, егер жер пайдаланушы берілген құқықты мемлекеттен сатып алған болса, жер пайдаланушыға жер пайдалану құқығын сатып алғаны үшін ақы төлеу құнын өтей отырып жүзеге асырылады, сондай-ақ Жер кодексіне және ҚР заңнамасына сәйкес басқа жер учаскесі берілуі мүмкін. Егер жер пайдаланушы берілген құқықты мемлекеттен сатып алмаса, оған оның орнына Жер кодексіне және ҚР заңнамасына сәйкес басқа жер учаскесі берілуі мүмкін. (84.3-бап). Жер учаскесін мәжбүрлеп иеліктен шығаруға, мемлекет мұқтажын қанағаттандыру үшін қаншалықты қажет болса, сондай көлемде ғана жол беріледі (84.4-бап). Жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығару иеліктен шығару рәсімінің жариялылығы сақталған кезде жүргізіледі. ҚРҰ немесе жергілікті атқарушы органның жер учаскесін мәжбүрлеп иеліктен шығарудың басталуы туралы қаулысы оны қабылдаған сәттен бастап үш жұмыс күні ішінде атқарушы органдардың интернет-ресурстарын қоса алғанда, тиісінше республикалық немесе жергілікті бұқаралық ақпарат құралдарында жариялануға жатады (84.6-бап).</p> <p>12. Сатып алу туралы шешім қабылдаған орган жер учаскесінің меншік иесін немесе жер пайдаланушыны жазбаша түрде хабардар етуі тиіс, жерді иеліктен шығарудың және қоныс аударудың басталу күні (ЖИҚ) ЖИҚ туралы қаулыда көрсетілуі тиіс, бірақ егер меншік иесі немесе жер пайдаланушы “Мемлекеттік мүлік туралы” Заңмен реттелгенге дейін жерді босатуға келіспесе, қаулы ресми жарияланған күннен бастап 3 айдан ерте емес мерзімде (63-бап) көрсетілуі тиіс. Егер меншік иесі немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушы жер учаскесінің бір бөлігін мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығарғаннан кейін қалған бөлігін бұрынғы нысаналы мақсаты бойынша пайдалана алмаса, онда бүкіл жер учаскесі сатып алынады (86.1-бап).</p> <p>13. Егер меншік иесі немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушы жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығарудың басталуы туралы қаулымен келіспесе не жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығару туралы шарт талаптары бойынша онымен келісімге қол жеткізілмесе, жергілікті атқарушы орган жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін</p>

Заңнама түрі	Заңнаманың қысқаша мазмұны
	<p>мәжбүрлеп иеліктен шығару туралы талап-арызбен сотқа жүгінуге құқылы (88.1-бап). Жер учаскесінің меншік иесі немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушы жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығару туралы хабарламаны алған сәттен бастап үш ай өткен соң, бірақ, жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығарудың басталуы туралы қаулыда көрсетілген мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығаруды жүзеге асыру мерзімінен (күнінен) кешіктірілмей жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығару туралы талап-арыз келтірілуі мүмкін (88.2-бап). Жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығару туралы талап-арыз бойынша азаматтық істер істі сотта қарауға дайындау аяқталған күннен бастап бір ай мерзімде қаралады және шешіледі (88.3-бап).</p> <p>14. Жер кодексінің 92-бабы, егер жер учаскесі мақсаты бойынша пайдаланылмаса немесе мүлдем пайдаланылмаса, меншік иесінен немесе жер пайдаланушыдан міндетті түрде сатып алуды көздейді. 4-тармақта шаруа немесе фермер қожалығын, ауыл шаруашылығы өндірісін жүргізу үшін берілген жер учаскесін мақсаты бойынша пайдаланбау жағдайлары егжей-тегжейлі сипатталған. Егер жер учаскесі ҚР заңнамасының талаптарын бұза отырып пайдаланылса, жер учаскесін меншік иесінен немесе пайдаланушыдан мәжбүрлеп алып қою тәртібін 93 және 94-баптар айқындайды.</p> <p>15. Меншік немесе жер пайдалану құқығы тоқтатылған жағдайда жер учаскесінің немесе жер пайдалану құқығының құны мемлекетке төленген сома шегінде белгіленеді (96-бап). Меншік немесе жер пайдалану құқығы тоқтатылған кезде жеке тұрғын үй орналасқан жеке тұрғын үй құрылысы үшін, жеке қосалқы шаруашылық жүргізу үшін (егістік телімдерден басқа) берілген жер учаскесінің құны нарықтық құннан аспайтын жер учаскесінің құны мөлшерінде айқындалады (96-бап, сондай-ақ “Мемлекеттік мүлік туралы” ҚР Заңының 67.2-бабы). Меншік құқығы тоқтатылған кезде сот шешімі бойынша меншік иесіне немесе жер пайдаланушыға ауысқан жер учаскесінің құны азаматтық-құқықтық шартта немесе сот шешімінде көрсетілген құн мөлшерінде, бірақ нарықтық құннан аспайтын мөлшерде айқындалады. Азаматтық-құқықтық шартта немесе сот шешімінде жер учаскесінің бағасы көрсетілмеген жағдайда, жер учаскесінің құны оның кадастрлық (бағалау) құны бойынша бағаланады (96-бап).</p> <p>16. Жер Кодексі жер учаскелері үшін төлемақының базалық ставкаларын және оның құнын айқындау үшін жердің кадастрлық құнын көздейді. Астанада жер учаскелері жеке меншікке берілген кезде олар үшін төлемақының базалық ставкалары жергілікті жағдайлар мен ерекшеліктерге қарай астананың өкілді және атқарушы органдарының бірлескен шешімдерімен белгіленеді. Жерді пайдаланғаны үшін төлемақы ставкалары жер салығы ставкаларынан төмен деңгейде белгіленбейді. Жалдау құқығын сатқаны үшін төлем нақты жер учаскесінің кадастрлық (бағалау) құнынан сараланады. Жер учаскелері үшін төлемақының базалық ставкасы “Жер учаскелері үшін төлемақының базалық ставкаларын бекіту туралы” Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 2 қыркүйектегі № 890 қаулысына сәйкес есептеледі. Алайда, жоғарыда аталған қаулының соңғы өзгерістеріне сәйкес (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2011 жылғы 10 қазандағы № 1154¹ Қаулысы), астананың жергілікті өзін-өзі басқару органдары жергілікті жағдайлар мен ерекшеліктерге қарай, ауыл шаруашылығы мақсатында пайдаланылатын жерлерді қоспағанда, жер учаскелеріне арналған базалық ставкаларды әзірлеуі және бекітуі тиіс.</p> <p>17. Жер учаскесінің кадастрлық (бағалау) құнын мемлекеттік жер кадастрын жүргізуге жауапты мамандандырылған мемлекеттік кәсіпорындар жеке меншікке берілген жер учаскелері үшін төлемақының базалық ставкаларына сәйкес инфляцияны, жердің жай-күйін және орналасқан жерін ескере отырып, түзету (арттыру немесе төмендету) коэффициенттерін қолдана отырып айқындайды.</p> <p>18. Төлемақы мөлшерін айқындау кезінде оған: (а) жер учаскесінің немесе жер пайдалану құқығының құны; (ә) жеміс ағаштары мен көпжылдық егіндерді қоса алғанда, учаскедегі жылжымайтын мүліктің нарықтық құны; (б) жер учаскесін игеруге, оны пайдалануға, қорғау іс-шараларын жүргізуге, топырақ құнарлылығын арттыруға байланысты шығындардың инфляциясы есепке алынған құны; (в) меншік иесіне немесе жер пайдаланушыға үшінші тұлғалар алдындағы өз міндеттемелерін мерзімінен бұрын тоқтатуына</p>

¹ “Жер учаскелеріне жеке меншікке, оларды мемлекетке немесе мемлекеттік жер пайдаланушыға жалға беру кезінде базалық мөлшерлемелерді, сондай-ақ жер учаскелерін жалдау құқығын сатқаны үшін төлемақыны белгілеу туралы” Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 2 қыркүйектегі № 890 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы” Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2011 жылғы 10 қазандағы № 1154 қаулысына 2011 жылғы 3 желтоқсандағы баспасөз-релизи; <http://www.auzr.kz/en/news-list/784--03-2011>

Заңнама түрі	Заңнаманың қысқаша мазмұны
	<p>байланысты келтірілген шығынды қоса алғанда, олардан жер учаскесін алып қоюмен байланысты келтірілген, меншік немесе жер пайдалану құқығын тоқтату кезіндегі барлық шығын; (г) алынбай қалған пайда енгізіледі (166.2-бап).</p> <p>19. Өтемақы мөлшері тараптардың келісімімен белгіленеді (166.3-бап). Жер учаскесінің меншік иесі немесе жер пайдаланушы меншік құқығының немесе жер пайдалану құқығының тоқтатылуына әкеп соғатын шешіммен келіспеген жағдайда, дау сот тәртібімен шешілгенге дейін ол шешімді жүзеге асыру мүмкін болмайды. (166.7-бап).</p> <p>20. Жер кодексі құқық бұзушыларға бейресми пайдаланатын жерлерді пайдалану құқығы үшін немесе жер құқығын тіркемегендер үшін өтемақы алуға жол бермейді.</p>
<p>“Мемлекеттік мүлік туралы” заң (№413-IV ҚРЗ 2011 жылғы 1 наурызда қабылданды, 2019 жылғы 21 қаңтардағы өзгерістерімен және толықтыруларымен)</p>	<p>1. “Мемлекеттік мүлік туралы” заң (№413-IV ҚРЗ 2011 жылғы 1 наурызда қабылданды, 2019 жылғы 21 қаңтардағы өзгерістерімен және толықтыруларымен) мемлекеттік мүліктің құқықтық режимін, мемлекеттік мүлікті басқарудың құқықтық негіздерін, мемлекеттік мүлікке құқықтарды сатып алудың және тоқтатудың құқықтық негіздерін айқындайды.</p> <p>2. Жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығаруға байланысты жер учаскесін немесе өзге де жылжымайтын мүлікті мәжбүрлеп иеліктен шығаруға мемлекет мұқтажын қанағаттандыру үшін қаншалықты қажет болса, сондай көлемде ғана жол беріледі (62.4-бап). 62-2-бап жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін алып қоюға байланысты тең бағалы жер учаскесін немесе жылжымайтын мүлікті беру шарттарын айқындайды. Меншік иесіне немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушыға тең бағадағы жер учаскесін беру келтірілген залалдар (болған кезде) өтеліп, иеліктен шығарылатын жер учаскесінің орналасқан жері, оның нысаналы мақсаты, алаңы ескеріле отырып жүзеге асырылады. Бұл ретте тең бағадағы жер учаскесі жер учаскесін иеліктен шығару жүзеге асырылатын елді мекен шегінде берілуге тиіс. (62-2.1 бап). Орнына берілетін мемлекет меншігіндегі жер учаскесінің бағасын бағалаушы жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін алып қоюға байланысты иеліктен шығарылатын жер учаскесіне немесе өзге де жылжымайтын мүлікке бағалау жүргізгеннен кейін оның нарықтық құны бойынша айқындайды (62-2.4-бап). Егер иеліктен шығарылатын жер учаскесінің құны орнына берілетін жер учаскесінің құнынан жоғары болса, онда олардың құнының айырмасы меншік иесіне өтеледі (62-2.5-бап).</p> <p>3. 63.1-бапқа сәйкес мемлекет мұқтажы үшін жерді немесе өзге де жылжымайтын мүлікті мәжбүрлеп иеліктен шығарғанда мемлекеттік орган немесе жергілікті атқарушы орган қаулы шығаруы тиіс, онда:</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығарудың мақсаты мен негіздері; (ii) жер учаскесінің орналасқан жері, алаңы, кадастрлық нөмірі; (iii) мүліктің меншік иесі немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушы; (iv) мәжбүрлеп иеліктен шығару күні көрсетіледі, бірақ ол бұл қаулының ресми жариялану күнінен үш айдан ерте болмауға тиіс; (v) келісім рәсімдерін жүзеге асыру асыру үшін меншік иесінің немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушының жүгінетін орны көрсетіледі (63.2-бап). <p>4. Жарлық қабылданған кезден бастап үш жұмыс күні ішінде тиісінше республикалық немесе жергілікті бұқаралық ақпарат құралдарында жариялануға тиіс (63.5-бап).</p> <p>5. Егер жер учаскесіне жеке меншік құқығы Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен тіркелмеген жағдайда, меншік иесі қаулы қабылданғаннан кейін өзіне қатысты қаулы қабылданған жер учаскесіне жеке меншік құқығын растау жөніндегі қажетті іс-шараларды жүзеге асыра алады. Бұл ретте қаулымен белгіленген мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығару мерзімі бір жылдан аспайтын уақытқа ұзартылады. (63.7-бап).</p> <p>6. Атқарушы орган немесе жоғары тұрған органның тапсырмасы бойынша төмен тұрған атқарушы орган қаулы жарияланғаннан кейін күнтізбелік үш күннен кешіктірмей меншік иесіне немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушыға жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін алып қоюға байланысты жер учаскесін немесе өзге де жылжымайтын мүлікті мәжбүрлеп иеліктен шығару туралы жазбаша хабарламаны пошта жөнелтілімінің табыс етілгені туралы хабарламаны міндетті түрде алатындай етіп, пошта арқылы жібереді. Табыс етілгені туралы хабарлама болмаған жағдайда, осы тармақта көрсетілген құжаттар қайта жіберіледі (64.1-бап).</p>

Заңнама түрі	Заңнаманың қысқаша мазмұны
	<p>7. Жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығару туралы хабарламада:</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) “Мемлекеттік мүлік туралы” Заңның 63-бабының 2-тармағында көрсетілген қабылданған қаулы туралы (қаулының көшірмесін қоса бере отырып) ақпарат; (ii) меншік иесі немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушы туралы мәліметтер; (iii) иеліктен шығарылатын жер учаскесінің немесе өзге де жылжымайтын мүліктің орналасқан жері, алаңы, кадастрлық нөмірі; (iv) нарықтық құны бойынша өтеу мөлшерін айқындау тәртібі туралы ақпарат; (v) тең бағамен өтеу тәсілдерінің бірін таңдау мүмкіндігі туралы ақпарат; (vi) жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығару туралы шартқа қол қою тәртібі туралы ақпарат, сондай-ақ шарт жасасудан бас тартылған кезде мәжбүрлеп иеліктен шығару мәселесін сот тәртібімен шешу туралы түсіндірме; (vii) иеліктен шығарылатын жер учаскесіне немесе өзге де жылжымайтын мүлікке арналған құқық белгілейтін және сәйкестендіру құжаттарының көшірмелерін оларға бағалау жүргізуді ұйымдастыру үшін беру мерзімдері (64.2-бап). <p>8. Меншік иесіне немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушыға хабарламамен танысу үшін, сондай-ақ жер учаскесіне немесе өзге де жылжымайтын мүлікке арналған құқық белгілейтін және сәйкестендіру құжаттарының көшірмелерін беру үшін хабарлама алынған күннен бастап кемінде күнтізбелік он бес күн беріледі. (64.4-бап). Жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығару туралы хабарлама заңдық талап ретінде “Жылжымайтын мүлікке құқықтарды мемлекеттік тіркеу туралы” Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес мемлекеттік тіркеуге жатады (64.5-бап).</p> <p>9. Жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін алып қоюға байланысты жер учаскесін немесе өзге де жылжымайтын мүлікті мәжбүрлеп иеліктен шығару қаулыда белгіленген мерзімдер өткеннен кейін меншік иесінің немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушының келісімімен, егер Қазақстан Республикасының заңдарында өзгеше көзделмесе, не сот шешімі бойынша жүзеге асырылады (65.1-бап). Концессиялық жобаларды іске асыру мақсатында жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін алып қоюға байланысты жер учаскесін немесе өзге де жылжымайтын мүлікті мәжбүрлеп иеліктен шығаруды жергілікті атқарушы органдар концессия шартында көзделген шарттарда және мерзімдерде, бірақ концессия объектісін немесе концессия объектісінің аяқталмаған құрылысын мемлекеттік меншікке беруден көшіктірмей, концедент сатып алған жер учаскелерін оларға беру шартымен концессионердің қаражаты есебінен жүзеге асыруы мүмкін (65.2-бап).</p> <p>10. Жер учаскесіне және өзге де жылжымайтын мүлікке жеке меншік құқығын және жер пайдалану құқығын тоқтату, сондай-ақ мемлекеттің құқығы жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығару туралы шарт немесе соттың шешімі және қаулыны қабылдаған органның өтініші негізінде жылжымайтын мүлікке құқықтарды мемлекеттік тіркеуді жүзеге асыратын органда мемлекеттік тіркелуге жатады (65.4-бап).</p> <p>11. Жергілікті атқарушы орган иеліктен шығарылатын жер учаскесіне немесе өзге де жылжымайтын мүлікке арналған құқық белгілейтін және сәйкестендіру құжаттарының көшірмелерін алған күннен бастап бір ай ішінде оларға бағалау жүргізуді қамтамасыз етеді. Меншік иесі немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушы иеліктен шығарылатын жер учаскесіне немесе өзге де жылжымайтын мүлікке арналған құқық белгілейтін және сәйкестендіру құжаттарының көшірмелерін бермеген жағдайда, жергілікті атқарушы орган оларды уәкілетті мемлекеттік органдардан және (немесе) ұйымдардан сұратуға құқылы (65.5-бап). Жергілікті атқарушы орган мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығарылатын мүліктің құнын бағалау нәтижелері бойынша он жұмыс күні ішінде жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығару туралы шарт жобасын дайындайды және оны меншік иесіне немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушыға пошта жөнелтілімінің табыс етілгені туралы хабарламаны міндетті түрде алатындай етіп, пошта арқылы жібереді. Табыс етілгені туралы хабарлама болмаған жағдайда, осы тармақта көрсетілген құжаттар қайта жіберіледі (65-6-бап). Меншік иесі немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушы жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығару туралы шарт жобасын алған күннен бастап күнтізбелік жиырма күн ішінде жергілікті атқарушы органға тиісті өтініш беру арқылы шарт жобасымен келісетінін (келіспейтінін) жазбаша түрде білдіреді (65-10-бап).</p> <p>12. Жергілікті атқарушы орган тиісті жергілікті өкілді органға жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығару туралы шарт</p>

Заңнама түрі	Заңнаманың қысқаша мазмұны
	<p>жобасын меншік иесінен немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушыдан шарт жобасымен келісетіні туралы жазбаша өтініш алған кезден бастап бір ай ішінде ұсынады. Жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығару туралы шарт жобасын жергілікті өкілді органның тұрақты комиссиясы ол енгізілген кезден бастап екі апта мерзімнен кешіктірмей, меншік иесін және иеліктен шығарылатын мүлікке қатысты құқықтары тоқтатылатын немесе шектелетін тұлғаларды міндетті түрде шақыра отырып қарайды. Мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығарылатын мүліктің меншік иесімен немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушымен және мәжбүрлеп иеліктен шығарған кезде иеліктен шығарылатын мүлікке қатысты құқықтары тоқтатылатын немесе шектелетін басқа да тұлғалармен келісімге қол жеткізілген кезде жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығару туралы шартты атқарушы орган жергілікті өкілді органмен келісу бойынша бекітеді және оған меншік иесі немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушы қол қояды. (65.11-бап).</p> <p>13. Меншік иесі немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушы осы Заңның 63-бабының 2-тармағында көрсетілген қаулымен келіспеген жағдайда және (немесе) жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығару туралы жазбаша хабарлама алған кезден бастап үш ай өткен соң, бірақ қаулыда айқындалған мәжбүрлеп иеліктен шығаруды жүзеге асыру мерзімінен (күнінен) кешіктірмей, жергілікті атқарушы орган жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін алып қоюға байланысты жер учаскесін немесе өзге де жылжымайтын мүлікті мәжбүрлеп иеліктен шығару туралы жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін алып қоюға байланысты жер учаскесін немесе өзге де жылжымайтын мүлікті мәжбүрлеп иеліктен шығару туралы талап қоюлар бойынша азаматтық істер істі сот талқылауына дайындау аяқталған күннен бастап бір ай мерзімде қаралады және шешіледі (65.12-бап).</p> <p>14. Жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін алып қоюға байланысты мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығарылатын жер учаскесін немесе өзге де жылжымайтын мүлікті нақты беру мәжбүрлеп иеліктен шығарған кезде иеліктен шығарылатын мүлікке қатысты құқықтары тоқтатылатын немесе шектелетін меншік иесі немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушы “Мемлекеттік мүлік туралы” заңда белгіленген тәртіппен жүргізілген тең бағаммен өтеуді алғаннан кейін ғана жүзеге асырылуы мүмкін. Осы мүлікке меншік иесі немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушы құқықтарының тоқтатылуын және мемлекет құқықтарының туындауын мемлекеттік тіркеу жылжымайтын мүлікке құқықтарды мемлекеттік тіркеуді жүзеге асыратын органға өтемнің төленгенін растайтын құжат ұсынылған жағдайда жүзеге асырылады (65.14-бап).</p> <p>15. Жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін алып қоюға байланысты жер учаскесін немесе өзге де жылжымайтын мүлікті сатып алу-сату шарты мыналарды қамтиды:</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) иеліктен шығарылатын жер учаскесінің бағасы және иеліктен шығарылатын жерді ауыстыру ретінде меншік иесіне немесе жер пайдаланушыға берілген жылжымайтын мүліктің немесе жер учаскесінің сипаттамасы; (ii) егер иеліктен шығарылатын жер учаскесінің бағасы иеліктен шығарылатын жерді ауыстыру ретінде берілген жер учаскесінің бағасынан (құнынан) жоғары болса, құнының айырмасы; (iii) өтелетін залал сомасы, оның ішінде мемлекет мұқтажы үшін жер учаскесін иеліктен шығаруға байланысты алып қойылған жылжымайтын мүліктің құны, егер мұндай залал мәжбүрлеп иеліктен шығару нәтижесінде келтірілген болса; (iv) мемлекет мұқтажы үшін жер учаскесін иеліктен шығаруға немесе мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығарылған жер учаскесінің орнына меншік иесіне берілген жер учаскесін (немесе өзге де жылжымайтын мүлікті) беруге байланысты иеліктен шығарылатын жер учаскесінің немесе өзге де жылжымайтын мүліктің құнын төлеу мерзімі; (v) мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығарылатын мүліктің құрамы; (vi) иеліктен шығарылатын мүлікке қатысты құқықтары тоқтатылатын немесе шектелетін тұлғалардың тізімі; (vii) мемлекет мұқтажы үшін мүлікті сатып алуға арналған мемлекеттік шығыстарды қаржыландыру тәртібі (65.6-бап). <p>16. Жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін алып қоюға байланысты мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығарылатын жер учаскесін немесе өзге де жылжымайтын мүлікті іс жүзінде беру меншік иесі немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушы тең бағалы өтем алғаннан кейін ғана жүзеге асырылуы мүмкін. Меншік иесінің немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушының құқықтарының тоқтатылуын және осы мүлікке мемлекеттің құқықтарының туындауын мемлекеттік тіркеу жылжымайтын мүлікке құқықтарды</p>

Заңнама түрі	Заңнаманың қысқаша мазмұны
	<p>мемлекеттік тіркеуді жүзеге асыратын органға өтем төленгенін растайтын құжатты ұсынған жағдайда жүзеге асырылады (65.9-бап).</p> <p>17. Меншік иесі немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушы жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығару туралы хабарлама алған кезден бастап жер учаскесін иеліктен шығару туралы шарт жасасқанға немесе жер учаскесін мәжбүрлеп иеліктен шығару туралы сот шешімі жасалғанға дейін. жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін тартып алуға байланысты жер учаскесі немесе басқа жылжымайтын мүлік, өзінің жер учаскесіне және басқа жылжымайтын мүлікке құқығын жүзеге асыра алады және осы мүліктің мақсатына сәйкес пайдаланылуын қамтамасыз ету үшін қажетті шығындар жасай алады. Бұл ретте меншік иесі немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушы көрсетілген кезеңде жаңа құрылысқа, үйлерді (құрылыстарды, ғимараттарды) және өзге де жылжымайтын мүлікті кеңейтуге немесе реконструкциялауға байланысты шығыстар мен залалдарды өздері көтеруге тәуекел етеді. Егер меншік иесі немесе мемлекеттік емес жер пайдаланушы жер учаскесінің бір бөлігі мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығарылғаннан кейін қалған бөлігін бұрынғы нысаналы мақсаты бойынша пайдалана алмаса, онда бүкіл жер учаскесі иеліктен шығарылады (66.1-бап).</p> <p>18. 66-баптың 1-тармағында көрсетілген уақыт ішінде жылжымайтын мүлікке құқықтар иеліктен шығару жолымен немесе өзге де негіздер бойынша басқа тұлғаға өткен кезде, сондай-ақ әмбебап құқықтық мирасқорлыққа байланысты құқық иеленуші ауысқан кезде жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығаруға байланысты жер учаскесін немесе өзге де жылжымайтын мүлікті мәжбүрлеп иеліктен шығару рәсімі жаңа құқық иеленушіге қатысты қолданылады (жалғасады). (66.2-бап).</p> <p>19. Меншік иесі мемлекеттен сатып алған, мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығарылатын жер учаскесінің құны (залалдарды есепке алмағанда) нарықтық құн мөлшерінде айқындалады. Мемлекет бөліп төлеумен сатқан жер учаскесі үшін (залалдарды есепке алмағанда) сома толық төленбеген кезде және оны мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығарған жағдайда алып қойған кезде иеліктен шығарылатын жер учаскесінің құны мемлекетке төленбеген сома шегеріле отырып, нарықтық құн мөлшерінде айқындалады (67.1-бап). Мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығарылатын жер учаскесінің, сондай-ақ жер учаскесінде орналасқан жылжымайтын мүліктің құны жер учаскесіне құқықтардың туындау негіздеріне қарамастан, олардың нарықтық құны мөлшерінде айқындалады (67.2-бап). Жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін алып қоюға байланысты иеліктен шығарылатын жер учаскесінің немесе өзге де жылжымайтын мүліктің нарықтық құнын бағалаушы бағалау жүргізу күніне айқындайды. (67.3-бап). Мүлік құны және жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығару салдарынан меншік иесіне немесе жер пайдаланушыға келтірілген және (немесе) меншік иесінің немесе жер пайдаланушының үшінші тұлғалар алдында міндеттемелерін орындауын мерзімінен бұрын тоқтатуынан туындаған толық көлемдегі залалдар негізге алына отырып, өтеу мөлшері Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексі 9-бабының 4 және 5-тармақтарына сәйкес айқындалады. Мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығарылатын жер учаскесіне қатысты құқықтары тоқтатылатын немесе шектелетін өзге тұлғаларға өтеу мөлшері оларда мұндай мәжбүрлеп иеліктен шығару салдарынан туындайтын залалдар негізге алына отырып айқындалады (67.4-бап).</p> <p>20. Жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығаруға байланысты жер учаскесінің немесе өзге де жылжымайтын мүліктің құнын және өтелуге жататын залалдарды өтеу аталған мүлікке меншік құқығы Қазақстан Республикасына немесе әкімшілік-аумақтық бөлініске өткен кезге дейін толық көлемде жүргізіледі (68.1-бап). Өтемді төлеу бюджет қаражатынан жүзеге асырылады (68.2-бап). Өтемді ақшадан басқа өзге мүлікпен төлеуге ҚР атынан ҚРҰ немесе әкімшілік-аумақтық бөлініс атынан жергілікті атқарушы орган мен мүліктің меншік иесі арасында жасалған келісім бойынша жол беріледі. Көрсетілген келісім жер учаскесін немесе басқада жылжымайтын мүлікті мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығару туралы шарт жазбаша түрде жасалады (68.3-бап). Жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығару туралы шартқа қол қойылған күннен бастап не соттың шешімі заңды күшіне енген күннен бастап бір айдан кешіктірілмей біржолғы өтем төлеу жүргізіледі (68.4-бап). Өтемді төлеу мерзімін ұзартуды көздейтін, жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығаруға байланысты жер учаскесін немесе өзге де жылжымайтын мүлікті мәжбүрлеп иеліктен шығаруды жүзеге асыруға жол берілмейді (68.5-бап).</p>

Заңнама түрі	Заңнаманың қысқаша мазмұны
<p>“Жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қарау тәртібі туралы” Заң (2007 жыл)</p>	<p>Қазақстанда халықтың шағымдары “Жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қарау тәртібі туралы” Заңмен реттеледі. Заң мыналарды белгілейді:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Өтініштер міндетті түрде қабылдануға, тіркелуге және қаралуға тиіс. Өтінішті қабылдаудан бас тартуға тыйым салынады; • Өтініште қойылған мәселелерді шешу құзыретіне кірмейтін субъектіге немесе лауазымды адамға келіп түскен өтініш субъектіге немесе лауазымды адамға келіп түскен күнінен бастап үш жұмыс күнінен кешіктірілмейтін мерзімде тиісті субъектілерге жіберіледі. Шағымды тіркеген тұлға тиісті түрде хабардар етілуі тиіс. • Қарау үшін өзге субъектілерден, лауазымды тұлғалардан ақпарат алу не жергілікті жерге барып тексеру талап етілмейтін өтініш субъектіге, лауазымды адамға келіп түскен күнінен бастап күнтізбелік он бес күн ішінде қаралады. Қарау үшін өзге субъектілерден, лауазымды тұлғалардан ақпарат алу не жергілікті жерге барып тексеру талап етілетін өтініш субъектіге, лауазымды тұлғаға келіп түскен күнінен бастап күнтізбелік отыз күн ішінде қаралады және ол бойынша шешім қабылданады. • Шағымды қарағаннан кейін тиісті орган шағымды тіркеген тұлғаны қарау нәтижелері туралы хабардар етуге тиіс. • Иесі бүркемеленген өтініштер және мәселенің мәні баяндалмаған өтініштер қарауға жатпайды. Шағымда іс-әрекетіне шағым жасалатын субъектінің атауы немесе лауазымды адамдардың лауазымы, тегі және аты-жөні, өтініш жасау себептері мен талаптары көрсетіледі.

4.2 ЕҚДБ ТАЛАПТАРЫ

ЕҚДБ-ның осы жобаға қатысты жерді иеліктен шығаруға және орын ауыстыруға қатысты талаптары былайша жалпылануы мүмкін:

- балама жобаларды зерттеу арқылы мүмкін болған кезде жобадан туындаған тұрақты немесе уақытша физикалық немесе экономикалық орын ауыстыруды болдырмау немесе азайту үшін; орын ауыстыру мүмкін болмаған жағдайда, өтемақы, қоныс аудару және әл-ауқатты қалпына келтіру жөніндегі тиісті іс-қимыл жоспарларын тиісті білікті маман әзірлеуі керек.;
- жерді сатып алудың қолайсыз әлеуметтік және экономикалық салдарын немесе әсер етілетін тұлғалардың жерді, физикалық активтерді немесе табиғи ресурстарды пайдалануына шек қоюды және оларға қол жеткізуді жеңілдету:
  - сатып алынған активтерді иеленуге дейін қалпына келтіру құны бойынша активтерді жоғалтқаны үшін өтемақы беру; сондай-ақ
  - ақпаратты тиісінше жариялау, консультациялар жүргізу және зардап шеккен адамдардың ақпараттандырылған қатысуы кезінде әл-ауқатты өтеу және қалпына келтіру жөніндегі іс-шараларды жоспарлауды және жүзеге асыруды қамтамасыз ету.
- жоба алдындағы деңгейге дейін жерге заңды түрде танылған құқықтары немесе талаптары жоқ адамдарды қоса алғанда, зардап шеккен адамдардың әл-ауқаты мен өмір сүру деңгейін жақсарту немесе кем дегенде қалпына келтіру және оларды өтпелі кезеңде қолдау;
- жобаның әсері басқаларға қарағанда көбірек дәрежеде әсер етуі мүмкін және өзінің өмір сүру қаражатын қамтамасыз етуде көмекке үміткер болу және даму үшін осыған байланысты пайда табу немесе оны пайдалану қабілетінде шектелуі мүмкін қолайсыз жағдайдағы немесе осал адамдарға немесе топтарға (жоба қозғаған ауданда болатын, болашақ санақ барысында тізімдеме аяқталған күні болатын) көмек көрсету үшін арнайы ережелерді көздеу;
- дауларды әділ шешуге арналған шағымдану тетігін қоса алғанда, қоныс аударылған адамдарда туындайтын өтемақы төлеу мен қоныс аударуға байланысты нақты проблемаларды уақтылы алу және шешу үшін шағымдарды қарау тетігін құру;
- Болашақ ҚЖ зардап шеккен адамдардың немесе қауымдастықтардың құқықтарын растайды және оларды айқын, дәйекті және әділ түрде қамтамасыз етеді. Тапсырыс беруші ҚЖ енгізу кезеңінде өтемақы төлеу рәсімдерін құжаттауы тиіс;
- Жоба жерді иеліктен шығаруға қатысты ақпаратты жалпылауы керек, осылайша зардап шеккен адамдар өтемақы процедураларын түсініп, жобаның әртүрлі кезеңдерінде не күтетінін білуі керек (мысалы, оларға ұсыныс жасалған кезде, жауап беру үшін қанша уақыт керек, шағымдарды қарау процедуралары, келіссөздер сәтсіз болған жағдайда сақталатын заңды процедуралар); және
- Жоба аясында өтемақы мен әл-ауқатты қалпына келтіруге байланысты мәселелерді шешу үшін Жоба деңгейінде шағымдарды қарау тәртібі жасалуы керек.

Жоғарыда келтірілген тізім ЕҚДБ PR5 негізгі талаптарының қысқаша мазмұнын білдіреді, толығырақ ақпаратты ЕҚДБ веб-сайтында төмендегі сілтеме бойынша табуға болады ².

4.3 ҰЛТТЫҚ ЗАҢНАМА МЕН ЕҚДБ PR5 ТАЛАПТАРЫ АРАСЫНДАҒЫ АҒАТТЫҚТАРДЫ ТАЛДАУ

Осылайша, төменде ЕҚДБ PR5 мен жерді иеліктен шығару туралы қазақстандық заңнама арасындағы мынадай тиісті түйінді ағаттықтар анықталды (Кесте 6).

² <https://www.ebrd.com/documents/environment/performance-requirement-5.pdf>.

Кесте 6 – Негізгі ағаттықтар

ЕКДБ PR5	Жер қатынастарын реттеуге қойылатын ұлттық талаптар және түйінді ағаттықтар	Ағаттықты жою шаралары
Орын ауыстыруды болдырмау немесе азайту	1-ағаттық – Қазақстанның жерді иеліктен шығару туралы ұлттық заңнамасында бұл туралы тармақ жоқ.	1-ағаттықты жою үшін жоба мүмкін болатын баламаларды талдау арқылы кез-келген физикалық немесе экономикалық орын ауыстыруды болдырмайды және азайтады. Егер мұндай орын ауыстыру сөзсіз болса, жеке тұлғалар мен қауымдар үшін қолайсыз салдарлар Осы ЖИҚНБ енгізу есебінен барынша азайтылатын болады.
Ерте кеңес беру	2-ағаттық – Зардап шеккен жер иелерімен немесе пайдаланушылармен кеңесудің қажеті жоқ. Мемлекеттік орган мемлекеттік мұқтаждар үшін міндетті сатып алу туралы жазбаша хабарламаны ЖИҚ туралы қаулы жарияланғаннан кейін күнтізбелік үш күннен кешіктірмей ұсынады. Хабарламаны пошта жөнелтілімінің табыс етілгені туралы хабарламаны міндетті түрде алатындай етіп, пошта арқылы жібереді. Табыс етілгені туралы хабарлама болмаған жағдайда, құжаттар қайта жіберіледі (64.1-бап).	2-ші ағаттықты жою үшін жоба барлық зардап шеккен адамдармен ерте және мазмұнды кеңес беруді қамтамасыз етеді, зардап шеккен адамдарға олардың құқықтары туралы ҚЖ-ға сәйкес кеңес береді.
Әлеуметтік-экономикалық бағалау және халық санағы	3-ағаттық – Базалық әлеуметтік-экономикалық бағалау, сондай-ақ зардап шеккен адамдардың егжей-тегжейлі санағын жүргізу талап етілмейді. Мемлекеттік жер кадастры Қазақстан Республикасы жерінің табиғи-шаруашылық жай-күйі туралы, жер учаскелерінің орналасқан жері, нысаналы мақсаты, мөлшері мен шекарасы, олардың сапалық сипаттамасы, жер пайдаланудың есепке алынуы мен жер учаскелерінің кадастрлық құны және т.б. туралы ақпарат береді.	3-ағаттықты жою үшін жоба шеңберінде жерді иеліктен шығарудың/пайдаланудың кез келген әсері жағдайында санақ және әлеуметтік-экономикалық базалық бағалау жүргізілетін ЖИҚЖ және/немесе ӘҚЖ бағдарламасы іске асырылатын болады.
Тізімдеменің аяқталу күні	4-ағаттық – Тізімдеменің аяқталу күні талап етілмейді.	4-ағаттықты жою үшін жоба тізімдеменің аяқталу күнін белгілейді және бұл туралы барлық зардап шеккен адамдарға хабарлайды.
Нарықтық құн мен мәміле құны негізінде жер үшін өтемақы	5-ағаттық. Жер үшін өтемақы оның нарықтық құны негізінде есептеледі. Алайда, “Мемлекеттік мүлік туралы” Заң толық қалпына келтіру құны бойынша өтемақы беруді көздемейді ³ . 6-ағаттық. Қазақстан заңнамасы қол жеткізу құқықтарымен немесе құрылыс қызметімен проблемалар нәтижесінде әл-ауқатты тұрақты түрде немесе уақытша жоғалтқаны үшін өтемақыны көздемейді.	5-ағаттықты жою үшін зардап шеккен адамдар ауыстырудың толық құны бойынша өтемақы алады (нарықтық құны және кез-келген операциялық шығындар). 6-ағаттықты жою үшін жоба тұрақты немесе уақытша әл-ауқаттың (табыстың, жұмыспен қамтудың) жоғалуын өтемақы немесе оңалту қолдауын ұсыну арқылы өтейді.
Заңды жер	Жер пайдаланушылардың жер	Жоба PR5-ке сәйкес келеді және

³ Қалпына келтіру құны қандай да бір амортизациясыз әсер етілген активтердің ағымдағы әділ нарықтық бағасын қамтиды және құрылыс материалдарының құнын (тиісті жағдайларда), жұмыс күшінің құнын және шегерімсіз осыған байланысты басқа да әкімшілік шығыстарды (нотариаттық алымдар, салықтар және т.б.) қамтиды.

ЕҚДБ PR5	Жер қатынастарын реттеуге қойылатын ұлттық талаптар және түйінді ағаттықтар	Ағаттықты жою шаралары
пайдаланушылар	пайдалануды жоғалтқаны үшін ақшалай өтемақы алуға құқығы бар. Жер пайдаланушының келісімімен ақшалай өтемақы құны тең басқа учаскені беруге ауыстырылуы мүмкін. Бұл бөлімде ағаттықтар жоқ.	жалдау шарттарын немесе басқа қолданыстағы келісімдерді көрсететін балама жерді қамтамасыз етеді. Жер болмаған жағдайда, жалдауды жоғалтқаны үшін ақшалай өтемақы (төленген айлар) және балама жерде жаңа жалдауды анықтауға көмек көрсетіледі (9-кестені қараңыз).
Жермен байланысты емес активтерді жоғалтқаны үшін өтемақы	7-ағаттық – Егін жинау/мал жаю, ағаштар мен құрылыстар тек тіркелген заңды жер пайдаланушыларға немесе иелеріне өтеледі.	7-ағаттықты жою үшін жоба зардап шеккен адамдарға (заңды, заңсыз, тіркелмеген жер пайдаланушыларға немесе иелеріне) толық қалпына келтіру құны бойынша жердегі активтердің жоғалуын өтейді (9-кестені қараңыз)
Осал тұлғалар	8-ағаттық – қазақстандық заңнамада әл-ауқатты қалпына келтіру және осал топтармен консультациялар туралы айтылмаған.	8-ағаттықты жою үшін жоба аясында халықтың осал топтары анықталып, жерді иеліктен шығару осы топқа әсер етпейтіндігін қамтамасыз ету үшін әл-ауқатты қалпына келтіру шаралары (көмек көрсету сияқты) қабылданады.
Заңсыз тұлғалар/жер пайдаланушылар (өз жеріне ресми немесе заңды құқықтары жоқ адамдар)	9-ағаттық – қазақстандық заңнамада өз жерлеріне немесе жер активтеріне заңды құқықтары жоқ тұлғалар үшін қандай да бір өтемақы қарастырылмаған.	9-ағаттықты жою үшін бұл топқа жер активтері жоғалған жағдайда әл-ауқатты қалпына келтіруге (заттай немесе ақшалай түрде) көмек көрсетіледі. Жеке қоныс аударған адамдар жағдайында жоба оларға мәжбүрлеп көшіру қаупінсіз заңды негізде қоныс аударуы үшін меншік кепілдігі бар барабар тұрғын үй нұсқаларын таңдауды ұсынады. Экономикалық тұрғыдан орын ауыстырған адамдар жағдайында жоба толық қалпына келтіру құны бойынша жерден басқа жоғалған активтерді (ауыл шаруашылығы дақылдары, ирригациялық инфрақұрылым және олардың учаскесіндегі басқа да жақсартулар сияқты) өтейді.
Тіркелмеген жер пайдаланушылар немесе меншік иелері (санақ кезінде жерге ресми заңды құқығы жоқ, бірақ ұлттық заңнамаға сәйкес танылған немесе танылатын жерге құқығы бар)	ҚР заңнамасы тіркелмеген жер пайдаланушыларға немесе меншік иелеріне үкіметтің жерді сатып алу туралы қаулысын ⁴ алғаннан кейін жерді сатып алу процесіне дейін өз жерлерін тіркеуге мүмкіндік береді. Тіркелмеген жер пайдаланушы немесе меншік иесі аталған жерді пайдалану немесе иелену үшін құқықтық мәртебе алғаннан кейін, оның жерді өтеу құқығы заңды жер пайдаланушының немесе заңды жер	10-ағаттықты жою үшін жоба зардап шеккен адамдарға жердің жоғалуын, жермен байланысты емес активтердің немесе құрылымдардың жоғалуын толық қалпына келтіру құны бойынша өтейді.

⁴ "Мемлекеттік мүлік туралы" Заңда жер учаскесін мемлекет мұқтажы үшін иеліктен шығаруға байланысты жер учаскесін немесе өзге де жылжымайтын мүлікті экспроприациялауды бастау туралы қаулылар қабылданғаны туралы айтылған. Егер жер учаскесіне жеке меншік құқығы Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен тіркелмеген жағдайда, меншік иесі қаулы қабылданғаннан кейін өзіне қатысты қаулы қабылданған жер учаскесіне жеке меншік құқығын растау жөніндегі қажетті іс-шараларды жүзеге асыра алады. Қаулымен белгіленген мемлекет мұқтажы үшін мәжбүрлеп иеліктен шығару мерзімі бір жылдан аспайтын мерзімге ұзартылады ("Мемлекеттік мүлік туралы" Заңның 63.7-бабы).

ЕҚДБ PR5	Жер қатынастарын реттеуге қойылатын ұлттық талаптар және түйінді ағаттықтар	Ағаттықты жою шаралары
	иеленушінің құқығы ретінде қарастырылады. 10-ағаттық – жер және жермен байланысты емес активтер үшін өтемақы тек ресімделген заңды жер иеленушілер немесе пайдаланушылар үшін қарастырылған, егер құқықтық мәртебе әлі алынбаса, өтемақы төленбейді.	
Шағымдарды қарау тетігі	11-ағаттық – Қазақстандық заңнамада шағымдарды қарау тетігіне нақты сілтеме жоқ.	11-ағаттықты жою үшін Жоба шеңберінде шағымдарды қарау тетігі – А қосымшасында ұсынылған шағым формасы енгізілетін болады.
Мониторинг	Қазақстан заңнамасы жердің жай-күйінің мониторингіне сілтеме жасайды, алайда жерді иеліктен шығарғаннан кейін зардап шеккен жер иеленушілердің/пайдаланушылардың әл-ауқатын мониторингтеу үшін бөгде консультант тартуды талап етпейді.	Жоба шеңберінде зардап шеккен жер иеленушілердің/пайдаланушылардың (оның ішінде заңсыз және заңдастырылатын) әл-ауқатын қалпына келтіруді немесе жақсартуды қамтамасыз ету үшін ішкі аудит жүргізілетін болады.

5 ЖЕРДІ ИЕЛЕНУ, ПАЙДАЛАНУ ЖӘНЕ ҚАТЫСТЫРУ

5.1 ЖЕРДІ ЖОСПАРЛЫ ИЕЛІКТЕН ШЫҒАРУ

Жол және оған байланысты бөлінген белдеу аймағын салу үшін жерді тұрақты негізде иеліктен шығару

Жолдарды қайта жаңарту кезінде жолдарды дамыту үшін мемлекеттік жерлер пайдаланылатын болады. Жолдарды салу үшін жерді тұрақты пайдалануға барлық тиісті сертификаттарды тапсырыс беруші алды. Далалық бақылаулар мен жаңа маршрут картасы шолуына сүйене отырып, жоба аясында тұлғалар қозғалысы күтілмейді, сондықтан физикалық қозғалыс күтілмейді.

Ағымдағы жобаны негізге ала отырып, бөлінген белдеу аймағында бірде-бір үй шаруашылығы немесе жеке тұлға анықталған жоқ. Қазақстан заңнамасына сәйкес ББ құрылыс кезеңінде айқындалатын болады және осы аудан шегінде ешқандай үйлер немесе құрылыстар салуға рұқсат етілмейді. II санатының жобасы үшін ББ жолдың әр жағынан (орталықтан) 20 м құрайды.

“ҚазАвтоЖол” жол құрылысы үшін жерді тұрақты пайдалануға барлық тиісті сертификаттарды алды. Далалық бақылаулар мен жаңа маршрут картасы шолуына сүйене отырып, жоба аясында тұлғалар қозғалысы күтілмейді, сондықтан физикалық қозғалыс күтілмейді.

Жоспарланған жобалық шешімдер және болашақта құрылыс кезеңінде жерді иеліктен шығару

Осы кезеңде ешқандай құрылыс мердігері немесе мердігерлер таңдалмады. Алайда, мердігерлер таңдалғаннан кейін, жер бөлу процесі келесі мақсаттар үшін басталуы мүмкін:

- Құрылыс лагерлері (саны мен орналасқан жері кейінірек анықталады);
- Карьерлер; сондай-ақ
- Құрылыс алаңдары, соның ішінде материалдар қоймалары.

Жер мемлекеттік/қоғамдық мақсатпен пайдаланылатындықтан, үкімет/аудан әкімі жерді жеке меншік иелерінен немесе кез келген пайдаланушылардан (егер бар болса) кез келген әлеуетті сатып алуды жүзеге асыруға негізгі жауапты болады. Компания растағандай және ағымдағы жобаға сүйене отырып, ілеспе объектілерді дамыту үшін қандай да бір жеке жерлер сатып алынады деп күтілмейді. Далалық бақылаулар да жоба аймағында ресми жер пайдаланушыларды/жалға алушыларды анықтаған жоқ.

5.2 ЖЕР ПАЙДАЛАНУ ЖӘНЕ ӘЛ-АУҚАТ ҮШІН ТҮЙІНДІ ӘЛЕУЕТТІ ӘСЕРЛЕР

2-бөлімде көрсетілгендей, жолды кеңейту және уақытша бүйір жол үшін пайдаланылатын кейбір мемлекеттік жерлерді қазіргі уақытта жергілікті тұрғындар пайдаланады. Төменде Қызылорда–Жезқазған жолының әрбір учаскесінің әлеуметтік – экономикалық сипаттамаларының және жоба үшін жерді пайдалану/сатып алуға байланысты жергілікті қауымдарға ықтимал негізгі әсерлердің сипаттамасы келтірілген (Кесте 7):

Кесте 7 – Ықтимал әсер ететін аудандардың негізгі әлеуметтік-экономикалық сипаттамалары

Жол учаскесі	Қысқаша әлеуметтік-экономикалық сипаттама	Түйінді ықтимал салдарлар ⁵	Тиісті аудандардың/үйлердің фотосуреттері
1-учаске (км 12+000 – 24+600)	Бұл учаске Сырдария ауданында орналасқан, ал басты әкімшілік орталығы Тереңөзек қалалық типтегі кенті болып табылады. Жолдың осы бөлігіндегі жер аз қоныстанған, онда он шақты тұрғын үй бар.	<p>Бұл ауданда жоба үшін жеке жер сатып алынбайды және ешқандай физикалық орын ауыстыру күтілмейді.</p> <p>Жол Қызылордадан тыс жерде 12+000 км-ден басталады, онда он шақты тұрғын үй орналасқан. Жол бойындағы жер негізінен өсімдіктері жоқ дамымаған құмды жер болып табылады. Тұрғын үйлер ББ аймағынан тыс жерде орналасады; дегенмен, оларға шаң, құрылыс жұмыстарынан туындаған шу әсер етуі мүмкін және жоба олардың қол жетімділік құқықтарына әсер етуі мүмкін.</p> <p>Жолдың 1-учаскесі бірде-бір ірі елді мекенді кесіп өтпейді; үй шаруашылықтары көп емес, ал әл-ауқаты ауыл шаруашылығымен және кірпіш зауытымен байланысты (16+920 км-ден 22+700 км-ге дейін). Бұл учаскеде кафе (км 12+300 км), ол жолдың жанында орналасқан (40 м шегінде) және бірқатар тұрғын емес ғимараттар бар. Зираттар 12+500 км (185 м – жер үсті су арнасынан тыс ең жақын жерде), 14+900 км (трассада 100 м шегінде) және 23+000 км (50 м шегінде) қашықтықта орналасқан және осы учаскеде жол бойында тұрақ орналасқан. Бұл бөлімдегі ауыл шаруашылығы жерлерінің бір бөлігі жеке кәсіпкерлікті жүзеге асыруға негізделген шаруа қожалығын жүргізу үшін пайдаланылады. Құрылыс жұмыстары кезінде және бүйірлік жолдардың орналасуына байланысты (сол немесе оң жолақ) кәсіпорындар жол қозғалысына қатысушылар үшін қол жетімділіктің шектеулі болуына байланысты кірістерін уақытша жоғалтуы мүмкін.</p>	<p><i>№ 1 фотосурет. Трассаның бастапқы нүктесі: 12+000 км.</i></p> <p><i>Фотосурет № 2. Кафе: 12+300 км.</i></p> <p><i>Фотосурет № 3. Зират: 14+900 км.</i></p>
2-учаске (км 24+600 – 76+000)	Жолдың бұл бөлігі Сырдария, Шиелі аудандары арқылы өтеді.	Бұл учаскедегі жол бойындағы жер негізінен ауылшаруашылығы мен мал жаю үшін қолданылады. Бұл жер жеке кәсіпкерлікті жүзеге асыруға негізделген шаруа қожалығын жүргізу үшін пайдаланылады. Жолдың осы	<i>Бұл учаскенің фотосуреттері жоқ</i>

⁵ Құрылыстың (уақытша) және жаңа жол трассасының (тұрақты) анықталған әсерлерін, мысалы, жобалық шешімнің көмегімен жеңілдетуге болатындығын бағалау үшін алдымен қарастыру керек екенін ескеріңіз. Салдардың болмай қоймайтыны дәлелденген жағдайларда, олар осы құжатта ұсынылған өтемақы төлемдері негізінде өтелуге тиіс (5.7-бөлім).

Жол учаскесі	Қысқаша әлеуметтік-экономикалық сипаттама	Түйінді ықтимал салдарлар ⁵	Тиісті аудандардың/үйлердің фотосуреттері
		<p>учаскесінде бірнеше үй шаруашылықтары орналасқан. Тұрғын үйлер ББ аймағынан тыс жерде орналасады; дегенмен, оларға шаң, құрылыс жұмыстарынан туындаған шу әсер етуі мүмкін және жоба олардың қол жетімділік құқықтарына әсер етуі мүмкін.</p> <p>Қатым құдығы оңтүстік жолдан 320 м жерде, шамамен 67+500 км жерде орналасқан.</p> <p>Бұл учаскеде саздауытты өндіру үшін уақытша ақылы ұзақ мерзімді жер пайдалануда жер бар. Құрылыс жұмыстары кезінде және бүйірлік жолдардың орналасуына байланысты (сол немесе оң жақ жолақ) кәсіпорындар жол қозғалысына қатысушылар үшін қол жетімділіктің шектеулі болуына байланысты уақытша қиындықтарға тап болуы мүмкін.</p>	
3-учаске (км 76+000 – 127+000)	Жолдың бұл бөлігі Сырдария және Шиелі аудандары арқылы өтеді.	<p>Бұл ауданда тұрғындар саны одан да аз, дегенмен жол бойында бірнеше үй бар. Тұрғын үйлер жолдың сыртында болады, бірақ олар шаңға, құрылыс жұмыстарынан туындаған шуылға әсер етуі мүмкін және жоба олардың кіру құқығына әсер етуі мүмкін.</p> <p>Маршрут ауылшаруашылық және маусымдық жайылымдар арқылы өтеді, бірнеше мемориалдар/зираттар (79+500 км, 90+500 км және 91+500 км), “Куйдак” кафесі (84 км) демалыс аймағы және осы жол бойында бөлінген тұрақ. Құрылыс жұмыстары кезінде және бүйірлік жолдардың орналасуына байланысты (сол немесе оң жолақ) кәсіпорындар жол қозғалысына қатысушылар үшін қол жетімділіктің шектеулі болуына байланысты кірістерін уақытша жоғалтуы мүмкін.</p>	<p><i>Фотосурет №4: 79 мемориалдар + 500 км</i></p> <p><i>Фотосурет № 5: Кафе және демалыс аймағы 84+000 км</i></p> <p><i>Фотосурет № 6: 88+000 км жол көрінісі</i></p>

Жол учаскесі	Қысқаша әлеуметтік- экономикалық сипаттама	Түйінді ықтимал салдарлар ⁵	Тиісті аудандардың/үйлердің фотосуреттері
			 <p>Фотосурет № 7: 98+000 км қашықтықтағы үй көрінісі</p> <p>Фотосурет № 8: 127 + 600 км асфальт</p>
4-учаске (км 127+000 – 156+000)	Жолдың бұл бөлігі Шиелі ауданында орналасқан.	<p>Бұл жол телімі мал жаю үшін қолданылады. Бұл учаскеде ешқандай үй шаруашылықтары байқалған жоқ.</p> <p>Жолдың осы бөлігінде екі зират / мемориал орналасқан (км 145 + 200 км және шамамен 155 + 300 км). Жанармай құю станциясы (км 153+900) және тұрағы бар “Sankuru” кафесі шамамен 154 км жерде орналасқан. Құрылыс жұмыстары кезінде және бүйірлік жолдардың орналасуына байланысты (сол немесе оң жолақ) кәсіпорындар жол қозғалысына қатысушылар үшін қол жетімділіктің шектеулі болуына байланысты кірістерін уақытша жоғалтуы мүмкін.</p>	<p>Фотосурет № 9. 140+000 км жолға көрініс</p> <p>Фотосурет № 10. Кафе және автожанармай құю станциясы 153+900 және 154+000 км аралығында</p>

Жол учаскесі	Қысқаша әлеуметтік-экономикалық сипаттама	Түйінді ықтимал салдарлар ⁵	Тиісті аудандардың/үйлердің фотосуреттері
			
5-учаске (км 156+000 – 186+000)	Жолдың бұл бөлігі Сырдария, Шиелі аудандары арқылы өтеді.	Бұл учаскедегі жер ауылшаруашылығы мен маусымдық жайылымдарға пайдаланылады. Бұл жолдың бойында екі үй шаруашылығы (екеуі де жолдан 1 км-ден астам қашықтықта) және кафе (159+800 км) орналасқан. Құрылыс кезінде үй шаруашылықтары қол жетімділікке байланысты қиындықтарға тап болуы мүмкін және бүйірлік жолдардың орналасуына байланысты (сол немесе оң жолақ) кәсіпорындар жол қозғалысына қатысушылар үшін қол жетімділіктің шектеулі болуына байланысты уақытша кірістерін жоғалтуы мүмкін.	Бұл учаске үшін фотосуреттер жоқ.
6-учаске (км 186+000 – 216+000)	Жолдың бұл бөлігі Сырдария және Шиелі аудандары арқылы өтеді.	Бұл учаскедегі жер ауылшаруашылығы мен маусымдық жайылымдарға пайдаланылады. Сонымен қатар, бұл жолдың бойында карьер (км 188+900), тұрағы бар техникалық қызмет көрсету станциясы (км 192+000), кафе (км 198+000) және зират/мемориал (км 209+400) орналасқан.	<p>Фотосурет № 10. 204+000 км-ден жалпы көрініс</p>
1-учаске (км 12+000 – 24+600)	Бұл учаске Сырдария ауданында орналасқан, ал басты әкімшілік орталығы Тереңөзек қалалық типтегі кенті болып	<p>Бұл ауданда жоба үшін жеке жер сатып алынбайды және ешқандай физикалық орын ауыстыру күтілмейді.</p> <p>Жол Қызылордадан тыс жерде 12+000 км-ден басталады, онда он шақты тұрғын үй орналасқан. Жол бойындағы жер негізінен өсімдіктері жоқ дамымаған құмды жер болып табылады. Тұрғын үйлер ББ аймағынан тыс жерде орналасады; дегенмен, оларға шаң, құрылыс жұмыстарынан</p>	<p>№ 1 фотосурет. Трассаның бастапқы нүктесі: 12+000 км.</p>

Жол учаскесі	Қысқаша әлеуметтік- экономикалық сипаттама	Түйінді ықтимал салдарлар ⁵	Тиісті аудандардың/үйлердің фотосуреттері
	табылады. Жолдың осы бөлігіндегі жер аз қоныстанған, онда он шақты тұрғын үй бар.	<p>туындаған шу әсер етуі мүмкін және жоба олардың қол жетімділік құқықтарына әсер етуі мүмкін.</p> <p>Жолдың 1-учаскесі бірде-бір ірі елді мекенді кесіп өтпейді; үй шаруашылықтары көп емес, ал әл-ауқаты ауыл шаруашылығымен және кірпіш зауытымен байланысты (16+920 км-ден 22+700 км-ге дейін). Бұл учаскеде кафе (км 12+300 км), ол жолдың жанында орналасқан (40 м шегінде) және бірқатар тұрғын емес ғимараттар бар. Зираттар 12+500 км (185 м – жер үсті су арнасынан тыс ең жақын жерде), 14+900 км (трассада 100 м шегінде) және 23+000 км (50 м шегінде) қашықтықта орналасқан және осы учаскеде жол бойында тұрақ орналасқан. Бұл бөлімдегі ауыл шаруашылығы жерлерінің бір бөлігі жеке кәсіпкерлікті жүзеге асыруға негізделген шаруа қожалығын жүргізу үшін пайдаланылады. Құрылыс жұмыстары кезінде және бұйырлық жолдардың орналасуына байланысты (сол немесе оң жолақ) кәсіпорындар жол қозғалысына қатысушылар үшін қол жетімділіктің шектеулі болуына байланысты кірістерін уақытша жоғалтуы мүмкін.</p>	<p>Фотосурет № 2. Кафе: 12+300 км.</p> <p>Фотосурет № 3. Зират: 14+900 км.</p>

Назар аударыңыз, жоғарыда аталған сандар процестің осы кезеңіндегі бағалау болып табылады және кейінірек ҚЖ әзірлеу кезінде расталуы керек.

5.3 МҮДДЕЛІ ТАРАПТАРМЕН АЛДЫҒЫ КОНСУЛЬТАЦИЯЛАР

Негізгі консультативтік кеңестер жобаға байланысты экологиялық және әлеуметтік салдарларға назар аудара отырып, 2021 жылғы наурыз және сәуір айларында өтті. Төменде жобаның негізгі мүдделі тараптарына және олардың міндеттеріне шолу жасалады (Кесте 8):

Кесте 8— Жоба бойынша міндеттер

Ұйым	Жобадағы функциясы	Есептер ұсынылады
Қаржы министрлігі	Бюджетті бекітеді, пайдалануды бақылайды.	Орталық үкімет
Автомобиль жолдары комитеті	Барлық жол жобаларының бюджетін басқарады, сатып алуды бақылайды.	Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрлігі
“ҚазАвтоЖол”	Жобаның іске асырылуын жалпы бақылау, басымдықтарды айқындау және жобалар арасында ішкі ресурстарды қайта бөлу. Нұр-Сұлтан мен Қызылордада орналасқан “ҚазАвтоЖол” жобаны жүзеге асыру тобына (ЖЖТ) жауап береді. “ҚазАвтоЖол” ЖИҚНБ-ның бекітілуіне және ҚЖ-ның іске асырылуына жауап береді.	Автомобиль жолдары комитеті
Жобаларды қадағалау жөніндегі консультант (ЖҰК) немесе Құрылысты қадағалау жөніндегі консультант (ҚҚК)	Жобаға, соның ішінде құрылыс жұмыстарына жауапты.	“ҚазАвтоЖол”
Жобаларды басқару бойынша кеңесші (ЖБК)	“ҚазАвтоЖолға” ЖИҚНБ қызметін пысықтауға, қадағалауға, мониторинг жүргізуге және бағалауға көмек көрсету. Сірә, “ҚазАвтоЖол”.	“ҚазАвтоЖол”
“ҚазАвтоЖол” құрылыс басқармасы	Іріктеу және мердігердің келісімшартты орындау шарттары мен кестесін сақтауын бақылау.	“ҚазАвтоЖол”
ЖШС “Казавтодор”	Жолды техникалық қызмет көрсету, тазалау, көгалдандыру және кепілдіктен кейінгі ағымдағы жөндеу.	“ҚазАвтоЖол” – жалғыз қызмет көрсетуші
Өңірлік деңгейдегі аудандық әкімдіктер	Жергілікті инфрақұрылымды күтіп-ұстау және абаттандыру бойынша облыс әкімдігінің талаптары шеңберінде жерді жобаға тұрақты және уақытша иеліктен шығару және келісу. Жергілікті мүдделі тараптардың қатысуын ұйымдастыру және қайта жаңартылған жол өтпесі мен оны пайдалану туралы олардың пікірлерін біріктіру. Лагерьлер салу және жолдарды күтіп-ұстау үшін орындарды бекіту.	Облыстық және аудандық әкімдіктер Аудандық әкімдіктер
Түрлі министрліктердің өңірлік департаменттері (бекітілген құжаттар тізімін қараңыз)	Жобаны келісуден өткізу, түрлі құрылыс жұмыстарына рұқсат беру.	Түрлі министрліктер

Егжей-тегжейлі жобалау бойынша кеңесші	Егжей-тегжейлі жобалау, рұқсат алу және жобалау сатысында мүдделі тараптарды тарту. Жол өтпелерінің инфрақұрылымындағы өзгерістерді бекіту және оны зақымданудан қорғау.	“ҚазАвтоЖол” компаниясымен келісімшарт”
Әр түрлі кеңесшілер (археология, геология, геоморфология және т. б.)	Сауалнамалар мен зерттеулер.	Жетекші мердігермен келісімшарт

6 ЖЕРДІ ИЕЛІКТЕН ШЫҒАРУ ЖӘНЕ ҚОНЫС АУДАРУ БОЙЫНША НЕГІЗДІ БАҒДАРЛАМА

“ҚазАвтоЖол” төмендегі құрылымды Қызылорда – Жезқазған жолын қалпына келтіру шеңберінде жерді иеліктен шығару немесе әл-ауқатты қалпына келтіру мәселелерін шешу үшін пайдаланатын болады.

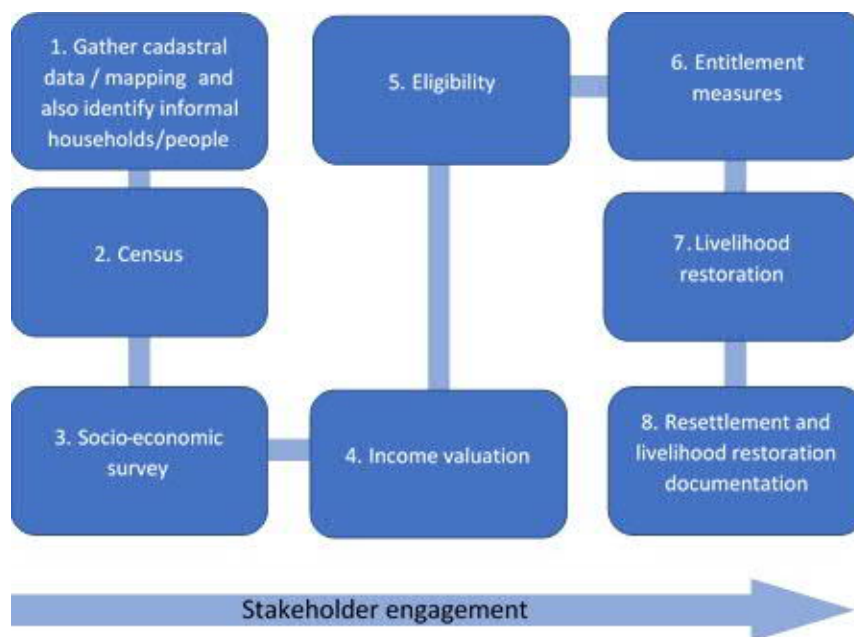
6.1 ҚАҒИДАЛАР

Жоба:

- қалпына келтіру құны бойынша кірісті / активтерді жоғалтқаны үшін барабар өтемақы беруді қамтамасыз етеді;
- зардап шеккен қауымдастықтардың әл-ауқаты мен өмір сүру деңгейін жақсартады немесе кем дегенде қалпына келтіреді; сондай-ақ
- мүдделі тараптарға консультация береді және олардың ақпараттандырылған қатысуын ынталандырады, сондай-ақ мүдделі тараптар арасында барлық тиісті ақпаратты таратады.

ЖИҚНБ төменде көрсетілгендей ЕҚДБ PR5-ке сәйкес келесі процесті қамтиды Сур. 7.

Сур. 7: ЖИҚНБ процесі

6.2 ХАЛЫҚ САНАҒЫ / ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДЕРЕКТЕРДІ ЖИНАУ ЖӘНЕ ЗЕРТТЕУЛЕР ЖҮРГІЗУ

ХАЛЫҚ САНАҒЫ ЖӘНЕ АКТИВТЕРДІ ТҮГЕНДЕУ

Заңды жер пайдаланушылар мен кәсіпорындарды (ресми және бейресми жер пайдаланушылар мен осал топтарды қоса алғанда) және олардың зардап шеккен активтерін анықтау үшін халықтың санағы мен активтерді түгендеу жүргізіледі. Жоба шеңберінде санақ жүргізу және активтерді түгендеу, сондай-ақ зардап шеккен жер пайдаланушылардың сипаттамаларын және олардың активтерін одан әрі айқындау және ҚЖ әзірлеу үшін әлеуметтік-экономикалық базалық зерттеу жүргізу үшін сыртқы консультант тағайындау ұсынылады.

Санақ және активтерді түгендеу шеңберінде мынадай іс-шаралар жүргізілетін болады:

- Барлық зардап шеккен заңды немесе бейресми жер пайдаланушылар (жерді немесе екеуін де тұрақты немесе уақытша сатып алудан) әкімдіктер мен жергілікті билік органдары арқылы анықталады (әкімдіктер үйлерге барып, зардап шеккен жер пайдаланушылар мен иелерін қоғамдық жиналысқа шақырады);
- Тізімдеменің аяқталу күні зерттеудің соңғы күні ретінде белгіленеді және бұл күн зерттеуді жоспарлау және ұйымдастыру барысында жарияланады. Санақ және мүлікті түгендеу күні жергілікті радио арқылы жергілікті халыққа, сондай-ақ мәдениет үйлері, мектептер, жергілікті ресми мекемелер және т. б. сияқты қоғамдық орындарда орналастырылған плакаттарға жазылады;
- Жер пайдаланушылар мен олардың зардап шеккен активтерінің тізілімі, олардың аттарын, байланыс деректерін, тұрғылықты жерін және олар иелік ететін активтерді жазуды қоса алғанда жиналады. Тізілім тізімдеме аяқталған күні аяқталады және осы күннен кейін тізілімге қосылғысы келетін кез келген тұлға өтемақы немесе көмек алуға құқығы бар деп есептелмейді; сондай-ақ
- “ҚазАвтоЖол” АҚ-ның жұртшылықпен байланыс жөніндегі қызметкері (ЖБҚ) аудандық әкімдіктермен ынтымақтаса отырып, ҚЖ дайындау және іске асыру процесіне, сондай-ақ зардап шеккен жер пайдаланушыларға жүгінуімен және ҚЖ процесі барысында олармен қарым-қатынас жасай алатын жергілікті қолдауға басшылық ететін болады.

ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУ

Үшінші тарап консультанты қол жеткізу құқығына қатысты зардап шеккен пайдаланушылар (кез келген бейресми тұлғаларды қоса алғанда), сауда және бизнес немесе кез келген үйлер туралы деректерді алу үшін егжей-тегжейлі әлеуметтік-экономикалық тексеру жүргізеді. Әсер етілген тұлғаларға бірқатар сұрақтар қойылады. Сұрақтарға мыналар кіреді:

- Үй шаруашылығының құрамы;
- Жасы;
- Табыс көзі (мал басын, кәсіпорындарды, бейресми қызметті (егер бар болса) қоса алғанда);
- Тұрғылықты жері;
- Гендерлік аспект – ҚЖ жүзеге асыру кезінде әйелдердің міселелері мен қажеттіліктері ескерілуін қамтамасыз ету үшін фокус-топта талқылау/консультация өткізілетін болады;
- Жұмыс өтілі;
- Телефондарға / ұялы телефондарға қол жеткізу (яғни, байланысты қамтамасыз етудің қарапайым механизмнің бар-жоғын анықтау);
- Білімі;
- Денсаулығы;
- Маусымдық ауытқулар (егер бар болса); маусымдық жұмысшылар/малшылар мәртебесін қоса алғанда;
- Олар басымдықты түрде анықтайтын көмек түрі туралы пікірлер (мысалы, ауылшаруашылық техникасына қол жеткізуге көмектесу, несиеге қол жеткізуге көмектесу); сондай-ақ
- Зардап шеккен адамдардың осалдық мәртебесі (яғни, мүгедектер, жетімдер, жесірлер, науқастар мен қарттар және жергілікті тұрғындар арасында осалдықтың барлық мүмкін түрлерін анықтаудың тағы бір жанама аспектісі ретінде әлеуметтік жәрдемақы алу құқығы).

6.3 МҮДДЕЛІ ТАРАПТАРМЕН КОНСУЛЬТАЦИЯЛАР

ҚЖ әзірлеу және осы процесті аяқтау үшін мүдделі тараптармен өзара іс-қимыл бойынша бірқатар іс-шаралар өткізілетін болады. Келесі консультациялық іс-шаралар жүргізілетін болады:

Барлық зардап шеккен жер пайдаланушылармен консультациялар

“ҚазАвтоЖол” аудандық әкімдіктердің қолдауымен барлық зардап шеккен тұлғалармен консультациялар өткізеді:

- Жолдан 200 м шегінде орналасқан тұрғын үйлер;
- Жоба жайылымдық жерлер қолжетімділігіне әсер етуі мүмкін жергілікті фермерлер;
- Қызылорда–Жезқазған жолының бойында тұратын жер пайдаланушылармен және кәсіпорындармен (ресми және бейресми) консультациялар; сондай-ақ

- Жолдарды салу және пайдалану нәтижесінде қол жеткізу құқығы қиын болуы мүмкін жергілікті малшылармен және фермерлермен консультациялар.

Консультация санақ пен активтерді түгендеу нәтижесінде зардап шеккен адамдар мен ұй шаруашылықтары анықталғаннан кейін жүргізіледі. Зардап шеккен адамдар арасында қандай да бір шаршау мен шатасуды болдырмау үшін халықты зерттеу және консультациялар бір уақытта жүргізіледі. Фокус-топта әйелдермен олардың проблемалары ҚЖ процесіне қосылуын қамтамасыз ету үшін талқылау жүргізілетін болады. Зардап шеккен жер пайдаланушылармен консультациялар келесідей жүргізіледі:

- Әкімдіктер арқылы зардап шеккен адамдармен консультациялар;
- Қазақ тілінде де, орыс тілінде де мазмұнды және мәдени тұрғыдан қолайлы;
- Айқын және ешқандай манипуляциясыз; сондай-ақ
- Қоғамдық орталықта / мәдениет үйінде өткізілетін болады.

Қосымша кеңестер

Халықтың осал топтарымен консультациялар

Фокус-топтарда талқылау түрінде консультацияларды осал топтармен өткізу ұсынылады. Мазмұнды кеңес беру үшін осы топпен қарапайым тілде кеңес жүргізу өте маңызды. Бұл топқа ақпарат шатастырмау немесе дұрыс түсінбеу үшін презентация түрінде немесе ауызша түрде жариялануы керек.

Әкімдіктермен өзара іс-әрекет және консультациялар

“ҚазАвтоЖол” кездесулері шеңберінде барлық жағымсыз салдарды жеңілдету үшін жерді бөлу немесе иеліктен шығару процесіне жеткілікті қадағалауды қамтамасыз ету үшін жобаның ЖБҚ-мен және әкімдіктермен кездесулер өткізіледі. Жобаның ЖБҚ-сы әл-ауқатты қамтамасыз етуде көмек көрсету және өтемақы процесі туралы мәселені талқылауға басшылық етеді. Барлық келіссөздерді ЖБҚ мен әкімдіктер жүргізетін болады.

“ҚазАвтоЖол” зардап шеккен адамдармен мазмұнды консультациялар өткізуді қамтамасыз етеді. Осы жобаның мәнмәтінінде мазмұнды консультацияларды қамтамасыз ету үшін мынадай іс-қимылдар қабылданатын болады:

1-ойым: Жоба мәнмәтініндегі мазмұнды консультациялар

- ҚЖ жобасын нұсқалар әлі ашық болған кезде оның ақырғы нұсқасын жөнге келтіру жұмысына және шешім қабылдауға дейін жариялау.
- ҚЖ брошюрасын қолдана отырып, зардап шеккен барлық тұлғалар үшін консультациялар жүргізу.
- ҚЖ-ға қоса берілетін отырыстардың хаттамаларында жазылған зардап шеккен адамдардың мәселелері мен шағымдарын құжаттау және жазу.
- Жерді иеліктен шығарудың процесі бврысында анықталған барлық әсерлер мен мәселелер бойынша тұрақты консультациялар.

6.4 ТІЗІМДЕМЕНІҢ АЯҚТАЛУ КҮНІН БЕЛГІЛЕУ

Тізімдеменің аяқталу күні санақтың және активтерді түгендеудің соңғы күні ретінде белгіленеді. Мұндай күн мүмкіндігінше тезірек жарияланып, тексеру басталғанға дейін жарияланатын болады, сондай-ақ заңды жер пайдаланушыларды анықтау және тіркеу үшін тізімдеменің нақты уақыт кезеңі/аяқталу күні қолданылатын болады. Мүдделі тараптардың әртүрлі топтарымен консультациялар мүдделі тараптармен өзара әрекеттесу жоспарында (МТӨЖ) баяндалған процестерге сәйкес жүргізілетін болады. Тізімдеу аяқталған күннен кейін жергілікті халыққа қосылатын кез келген жер пайдаланушының өтемақы мен көмек алуға құқығы болмайды.

6.5 ЖЕРДІ ПАЙДАЛАНУДЫ БАҒАЛАУ

Зардап шеккен жерлер мен активтерді пайдалануды бағалауды тәуелсіз бағалаушы жүргізеді. Зардап шеккен жерлерді жергілікті тұрғындар қалай пайдаланатыны туралы толық ақпарат ҚЖ-да расталады.

6.6 ОСАЛ ТОПТАР

ЕҚДБ анықтамасына сәйкес, осал адамдар санатына⁶ жынысына, этникалық тегіне, жасына, физикалық немесе ақыл-ой қабілетсіздігіне, экономикалық жағдайына немесе әлеуметтік мәртебесіне байланысты басқаларға қарағанда орын ауыстырудан көбірек зардап шегуі мүмкін және қоныс аударған жағдайда жеңілдіктер талап етуге немесе көмек пайдалануға өз мүмкіндіктері шектелуі мүмкін адамдар кіреді.

Орын ауыстыру тұрғысынан осал топтарға кедейлік шегінен төмен өмір сүретін адамдар, жерсіз адамдар, қарт адамдар, әйелдер мен балалар басқаратын үй шаруашылықтары, этникалық азшылықтар немесе жер үшін өтемақы немесе жер құқығы туралы ұлттық заңмен қорғалмайтын басқа да жер аударылған адамдар жатады.

Қазақстанда 2017 жылы енгізілген түзетулері бар “Мемлекеттік атаулы әлеуметтік көмек (АӘК) туралы” 2001 жылғы Заңға сәйкес жан басына шаққандағы орташа табысы кедейлік шегінен төмен (ең төменгі күнкөріс деңгейінің 40%-ы ретінде айқындалатын) отбасылар/үй шаруашылықтары АӘК жәрдемақы алуға құқылы. 2000 жылға дейін Қазақстанда бірыңғай күнкөріс минимумы⁷ белгіленген болатын. Алайда, қолданыстағы жүйе әртүрлі аймақтарға жергілікті бөлшек сауда бағалары негізінде өздерінің күнкөріс минимумын белгілеуге мүмкіндік береді. Сондықтан жергілікті әкімдер әртүрлі факторларды ескере отырып, әлеуметтік осал үй шаруашылықтарын анықтауда маңызды рөл атқарады. Тұтастай алғанда, осал адамдарды анықтау кезінде мүгедектік, жас, табыс деңгейі, отбасындағы 18 жасқа дейінгі балалар саны, әйелдер басқаратын үй шаруашылықтары және отбасының қолдауы жоқ қарт адамдар сияқты түрлі аспектілер ескеріледі.

Далалық бақылауларға, “WSP” тобының консультацияларына және үй шаруашылығын зерттеуге сүйене отырып, жоба аясында келесі санаттар “осал” болып анықталды:

- **Кедей үй шаруашылықтары** – 100 респонденттің 42-сі өздерін кедей деп таныды және мемлекеттік қолдау (балалар жәрдемақысы, жеңілдіктер және азық-түлік көмегі) сұралған үй шаруашылықтарының 8-іне беріледі.
- **Әйелдер басқаратын үй шаруашылықтары** – 100 үй шаруашылығының 40-ын әйелдер басқарады. Әйелдерге көбінесе ер адамдармен бірдей мүмкіндіктер берілмегендіктен, кейбір үй шаруашылықтары осал деп жіктелуі мүмкін.
- **Клиникалық тұрғыдан осал** – 100 үйдің 5-інде COVID-19 әсеріне клиникалық тұрғыдан осал адамдар тұрады деп мәлімдеді. Зерттелген халықтың 56-сы (18%) 60 жастан асқан және COVID-19 әсеріне және кез-келген жағымсыз қоздырғыштарға немесе жобаның экономикалық әсеріне осал болуы мүмкін.
- **Мүгедектер тұратын үй шаруашылықтары** – 12 үй шаруашылығында мүгедектер немесе созылмалы ауру бар адамдар тұрады.

Жоба аймағындағы жергілікті әйелдер алдын-ала анықталған гендерлік рөлдерге байланысты жобаның әсеріне аздап осал болуы мүмкін, бұл олардың жобаға қатысты шешім қабылдауға әсері сияқты жобаның артықшылықтарын пайдалану мүмкіндігін шектеуі мүмкін. Осал адамдар бұдан әрі жобаға байланысты тәуекелдерге ұшырайды. Құрылыс кезеңінде бұл адамдар сезімтал мәртебесіне байланысты шу, шаң және қол жетімділік проблемаларына байланысты одан да көп зардап шегуі мүмкін.

Бейресми малшылар “осал” деп жіктелмейді, өйткені мемлекет басқа жайылымдарға ашық қол жетімділікті қамтамасыз етеді.

⁶ ЕҚДБ-ның жобаларды іске асыру туралы 5-талабы, 12-тармақ 11-ескерту.

⁷ ХЕҰ, 2018 ж. Атаулы әлеуметтік көмек бағдарламасы туралы анықтамалық баяндама, <https://www.ilo.org/public/english/bureau/dwpp/download/kazakhstan/kazsocioassist.pdf>

6.7 ӨТЕМАҚЫ ТӨЛЕМДЕРІ

Әлеуметтік-экономикалық бақылаулар мен “WSP” орындарына сапарларға негізделген Қызылорда–Жезқазған автожолын қайта жаңарту нәтижесінде жерді иеліктен шығарудың немесе физикалық орын ауыстырудың ешқандай тұрақты әсері күтілмейді.

Алайда, құқықтарды берудің мынадай нұсқалары жерді иеліктен шығарудың кез келген болашақ ықтимал әсерлері (жердің тұрақты жоғалуын қоса алғанда) және негізінен құрылыс кезеңіндегі қол жеткізу/экономикалық орын ауыстыру құқықтарымен байланысты әсерлер туралы хабардар ету үшін әзірленеді. Сондықтан, ҚЖ процесін әзірлеу барысында жер пайдаланушыларға өмір сүру және өтемақы алуға балама көмек көрсету бойынша бірқатар шаралар ұсынылатын болады. Нұсқалар жобада (ЖӨТ) зардап шеккен адамдардың әртүрлі санаттарын және әсер ету сипатын (табысты тұрақты немесе уақытша жоғалту) ескере отырып қаралатын болады. Мысалы, егер құрылыс дәлізі клиенттердің кафеге немесе шағын бизнеске кіруіне уақытша әсер етсе, кәсіпорындарға балама жерлер немесе учаскелер бөлінуі керек. Құқықтарды беру жөніндегі мынадай шаралар төменде көрсетілгендей қаралатын болады (Кесте 9).

Кесте 9 – Құқық беру шаралары

Шығын түрі	Қолдануы	Зардап шеккен адамдар	Өтемақы алу құқығы
Тұрақты шығындар			
Жер			
Ауылшаруашылық жерлер: тұрақты жоғалу	Жерлерді жоғалтатын ЖӨТ	Тіркелген иесі: толық тіркелген иесі	<ul style="list-style-type: none"> Құны бойынша жоғалған учаскелерге тең учаскелері бар жер үшін өтемақы төлеуге арналған жер (басымдылық нұсқасы); немесе Жердің ағымдағы нарықтық құны негізінде толық қалпына келтіру құны бойынша жоғалған жер учаскесі үшін ақшалай өтемақы және учаскені ауыстыруға байланысты транзакциялық шығындар (мысалы, салықтар, елтаңбалық алымдар, заңды және тіркеу алымдары, көшу шығыстары және т.б.). Егер қалдық учаске иеліктен шығарылғаннан кейін жарамсыз болып қалса, жоба оны меншік иесінің қалауы бойынша сатып алады.
		Заңдастырылатын иесі: меншік құқығын ресімдеуді күтетін ЖӨТ және жерді заңды түрде пайдаланатын тіркелмеген ЖӨТ.	<ul style="list-style-type: none"> Бұл ЖӨТ-тің меншік құқығы реттеледі, жер учаскесі тіркеледі, ал ЖӨТ-ке толық қалпына келтіру құны бойынша ақшалай өтемақы беріледі.
		Жер пайдаланушылар (жалға алушылар)	<ul style="list-style-type: none"> Иеліктен шығарылған учаскелердің өнімділігі тең учаскелері бар жер үшін жалға алынған активті ауыстыру; немесе Егер жер болмаса, жалдау шарттары мен әсерін көрсететін өтемақы беруді қарастыру.
		Заңды емес/бейресми пайдаланушылар: заңды жер пайдаланушылар болып табылмайтын ЖӨТ	<ul style="list-style-type: none"> Мемлекеттік жерде жалға алынған учаске; немесе Егер жалға алынған учаскені беру мүмкін болмаса, ең төменгі жалақының 12 айына тең өз бетінше қоныс аударуға біржолғы жәрдемақы төлеу мүмкіндігін қарастыру.
Ауыл шаруашылығына жатпайтын жерлер	ЖӨТ өзінің коммерциялық/тұрғын жерін жоғалтады	Тіркелген жер иесі: толық тіркелген иесі	<ul style="list-style-type: none"> Құны бойынша жоғалған учаскелерге тең учаскелері бар жер үшін өтемақы төлеуге арналған жер; немесе Жоғалған жер учаскесі үшін толық қалпына келтіру құны бойынша ақшалай өтемақы.
		Заңдастырылатын иесі: ұлттық заңнамаға сәйкес заңдастырылатын иеленуші	<ul style="list-style-type: none"> Осы ЖӨТ-тің меншік құқығы реттеледі, жер тіркеледі, ал ЖӨТ толық қалпына келтіру құны бойынша ақшалай өтемақымен қамтамасыз етіледі.
		Ауылшаруашылық емес жалға алушылар (ұзақ / қысқа мерзімді)	<ul style="list-style-type: none"> Құны бойынша жоғалған учаскемен салыстырылатын учаскесі бар жалға алынған активті ауыстыру; немесе Егер жер болмаса, жалдау шарттары мен әсерін көрсететін өтемақы беруді қарастыру; сондай-ақ ЖӨТ қажеттілігіне байланысты қоныс аударуды қолдау.

Шығын түрі	Қолдануы	Зардап шеккен адамдар	Өтемақы алу құқығы
		Заңсыз / бейресми қолданушылар (бар болса)	<ul style="list-style-type: none"> Мемлекеттік жер қорынан жалға берілетін жер учаскесі (салық, мәміле жүргізу, жерді тіркеу және заңдастыру үшін баж салығынсыз). Егер жалға алынған учаскені беру мүмкін болмаса, ең төменгі жалақының 12 айына тең өздігінен көшуге арналған біржолғы төлемді қарастырыңыз.
Ғимараттар мен құрылыстар			
Тұрғын және тұрғын емес құрылыстар / активтер	Тұрғын үй құрылыстары	Тіркелген жер иесі: тұрғын үй иелері	<ul style="list-style-type: none"> Зардап шеккен тұрғын үйлер үшін амортизация мен транзакциялық шығындарды қоспағанда толық қалпына келтіру құны бойынша ақшалай өтемақы. Өтемақыға зардап шеккен суқұбырына немесе басқа коммуналдық қызметтерге қосылу құны кіреді.
		Жалға алушылар ұзақ мерзімді / қысқа мерзімді	<ul style="list-style-type: none"> Салыстырмалы өлшемдегі, орналасқан жері мен байланыс арақашықтығындағы ауысуға ұсынылатын тұржын-жай. Егер үйді ауыстыру мүмкін болмаса, 12 айлық жалдау ақысына тең бір реттік жалдау ақысын қарастырыңыз. үшін ай сайынғы жалдау ақысына тең.
		Заңсыз/бейресми пайдаланушылар	<ul style="list-style-type: none"> Зардап шеккен тұрғын үйлер үшін ақшалай өтемақы тозу мен пайдалану шығындарын қоспағанда, толық қалпына келтіру құнымен төленеді.
	Уақытша құрылыстар (жануарларға арналған баспаналар, дүңгіршектер, дүкеншелер)	Уақытша / жылжымалы құрылыстардың иелері	<ul style="list-style-type: none"> Бизнес / сату тоқтап қалмас үшін үнемі жолға қолжетімділік. Бизнес / сату үзілістерінің алдын алу үшін құрылыс кезінде уақытша қол жетімділікті қамтамасыз ету қажет.
Қоғамдық инфрақұрылымның / ортақ меншік ресурстарының жоғалуы			
Жалпы мүлдіктік ресурстардың жоғалуы	Қоғамдық активтер	Қоғамдастық / билік органдары	<ul style="list-style-type: none"> Қоғамдастықпен келісім бойынша жоғалған ресурсты / активті және олардың функцияларын қалпына келтіру.
Табыс пен әл-ауқаттың жоғалуы			
Дақылдар	Ауылшаруашылық дақылдарын өсіру үшін үнемі пайдаланылатын зардап шеккен дақылдар немесе ауылшаруашылық жерлер.	Жария етілетін және бейресми пайдаланушыларды қоса алғанда, олардың заңды мәртебесіне қарамастан барлық ЖӨТ	<ul style="list-style-type: none"> Күтілетін егіннің жалпы құны үшін толық нарықтық мөлшерлеме бойынша егіннің ақшалай өтемақысы. ЖӨТ-ке егер ол әлі жиналмаса, егін жинауға рұқсат етілді.
Ағаштар	Зардап шеккен ағаштар	Жария етілетін және бейресми пайдаланушыларды қоса алғанда, олардың заңды мәртебесіне қарамастан барлық ЖӨТ	<ul style="list-style-type: none"> Ағаштың күтілетін шығымдылығына негізделген ақшалай өтемақы баламалы өнімді ағашты өсіру үшін қажет жылдар санына көбейтіліп, көшеттер мен бастапқы материалдарды сатып алу құны қосылады.

Шығын түрі	Қолдануы	Зардап шеккен адамдар	Өтемақы алу құқығы
Бизнес және жұмыспен қамту	Бизнестің уақытша немесе тұрақты жоғалуы	Бизнес иелері (оның ішінде жерге ресми құқығы жоқ)	<ul style="list-style-type: none"> Бизнестің тұрақты шығыны кезінде ақшалай өтемақы бір жылдағы таза пайдаға (жоғалған пайдаға) тең болады. Ресми дәлелдер болмаған жағдайда ЖӨТ 12 айлық ең төменгі күнкөріс деңгейі мөлшерінде өтемақы алады. Бизнесті уақытша жоғалту жағдайында – бизнесті тоқтату айларындағы таза пайдаға тең ақшалай өтемақы. Өтемақы ресми дәлелдерге (салық декларациясына) негізделуі керек.
	Уақытша немесе тұрақты жұмыс жоғалту	Жобалық қызметке байланысты жұмысынан айрылған жұмыскерлер/қызметкерлер	<ul style="list-style-type: none"> Тұрақты жұмысынан айырылған жағдайда жұмыстан шығу жәрдемақысы 5 айға дейін ең төменгі жалақы мөлшерінде төленеді (3 ай + түрлі демалыстар + жәрдемақылар, барлығы 5 ай). Уақытша жұмысынан айырылған жағдайда, үзіліс кезінде орташа тіркелген жалақы (егер тіркелмеген болса, ҚР-дағы ресми ең төменгі жалақыны негізге ала отырып).
Жәрдемақы			
Орын ауыстыру	Өтпелі кезеңдегі көлік және өмір сүру құралдарына арналған шығыстар	Барлығы Физикалық қоныс аударудан зардап шеккен ЖӨТ	<ul style="list-style-type: none"> Көлік шығыстарын өтеуге жеткілікті біржолғы көлік үстемеақылары; сондай-ақ Өтпелі кезең ішінде үй шаруашылықтарының қажеттіліктерін өтеу үшін өтпелі кезеңге арналған біржолғы жәрдемақы.
Сервитуттарды салу		Жер учаскелерінің иелері/пайдаланушылары	<ul style="list-style-type: none"> Салық, мәміле, тіркеу немесе беру бойынша шығыстар және басқа да қолданылатын төлемдер шегерілмей, жоба әсер еткен жер учаскесі мен мүлік үшін ақшалай өтемақы. егер сервитут немесе қойылған шектеулер жер пайдаланушыға жерді мақсаты бойынша пайдалануға мүмкіндік бермесе, онда мұндай жер учаскелері толық көлемде сатып алынуы тиіс (ауыл шаруашылығы, тұрғын және коммерциялық жерлер санаттарын қазаньз).
ЖӨТ осал топтары		Кедей үй шаруашылықтары, әйелдер басқаратын үй шаруашылықтары, клиникалық тұрғыдан осал және мүгедек адамдар тұратын үй шаруашылықтары.	<ul style="list-style-type: none"> 3 айға ең төменгі күнкөріс минимумы мөлшерінде біржолғы көмек; Егер әлі қабылданбаса, мемлекеттік әлеуметтік көмек бағдарламасына қабылдау; Осал үй шаруашылықтарының еңбекке қабілетті мүшелері үшін жергілікті деңгейде жұмыспен қамту саласындағы басымдық; сондай-ақ ҚЖ дайындау шеңберінде аяқталатын осалдықты бағалауға байланысты басқа қолдау шаралары.
Күшті әсер	Елеулі зардап шеккен пайдаланушылар	Барлық ауыр зардап шеккен үй шаруашылықтары	<ul style="list-style-type: none"> Зардап шеккен жер учаскесінде/меншікте алынған бір жылғы таза кіріске баламалы көмек (егер кірістер туралы деректер

Шығын түрі	Қолдануы	Зардап шеккен адамдар	Өтемақы алу құқығы
			<p>болмаса, онда есеп 12 айдағы ең төменгі жалақыға негізделетін болады) немесе жер алмасу (бар болса);</p> <ul style="list-style-type: none"> Егер әлі қабылданбаса және қолданылмаса, мемлекеттік әлеуметтік көмек бағдарламасына қабылдау; сондай-ақ Жобада елеулі түрде әсер етілген адамдар үшін жергілікті деңгейде жұмыспен қамту саласындағы басымдық.
Уақытша жоғалту			
Жер учаскесіне уақытша әсер ету	алдын ала ойластырылмаған	алдын ала ойластырылмаған	<ul style="list-style-type: none"> Жерге уақытша әсер ету әсер ету кезеңінде және тапсырыс беруші оны жоба алдындағы жағдайға дейін қалпына келтіргеннен кейін учаскенің өнімді құны негізінде өтеледі.
Құрылыс жұмыстарына немесе резервтік карьерлерге арналған жер ⁸		Жалға алушылар (жерді ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді жалға алу)	<ul style="list-style-type: none"> Уақытша пайдалану кезеңіндегі жергілікті мемлекеттік жалдау ставкалары бойынша ақшалай өтемақы, егер бар болса, егіннің, бизнестің және құрылымның жоғалу құқығында көзделгендей, жерді уақытша пайдалану нәтижесінде алынған кіріс/шығынның/құрылыстың жоғалуы. Жер жалға берудің соңында бастапқы күйінде берілген. Жерге орналастыру және заң құжаттарын дайындау үшін ақы төлеу.
		Мемлекеттік жерлер (тұрақты жер пайдаланушылар)	<ul style="list-style-type: none"> Жер жалға берудің соңында бастапқы күйінде берілген. Жерге орналастыру және заң құжаттарын ресімдеу үшін ақы төлеу.
Сервитуттар немесе басқа да шектеулер қою (жер асты құбырлары, байланыс және электр беру желілері, басқа да инженерлік коммуникациялар және т. б. үшін қажет болуы мүмкін.)		Жер учаскелерінің меншік иелері мен пайдаланушылары	<ul style="list-style-type: none"> Жер учаскесінің бір бөлігіне қол жеткізу шарттары көрсетілген сервитут шартына қол қою. Сервитут туралы келісімге сәйкес өтемақы беру. Егер сервитут салу жер учаскесін мақсатты пайдалануды айтарлықтай шектесе немесе оны тиімсіз етсе, онда иесінің/пайдаланушының талабы бойынша зардап шеккен жер учаскесі толық көлемде сатып алынады немесе құны бойынша бастапқы учаскемен салыстырылатын басқа учаскемен ауыстырылады.

Бұл өтемақы төлемдері зардап шеккен пайдаланушылардың санақ нәтижелерін ескере отырып түзетіледі, өйткені кейбір санаттар енді осы жағдайда қолданылмауы мүмкін.

⁸ Мемлекет резервтік карьерлерді игеру үшін пайдаланылатын жерді иеленеді, сондықтан кез-келген ықтимал әсер жер пайдаланушыларға, егер бар болса, әсер етеді.

6.8 ШАҒЫМДАРДЫ ҚАРАУ ТЕТІГІ

Қазақстанның құқықтық және әкімшілік құрылымына сәйкес дауларды реттеу рәсімдерін енгізу жергілікті билік органдарының (әкімдіктердің) және жоба бенефициары өкілдерінің (Қызылорда облысының АЖК) міндеті болып табылады. Бұл лауазымдарға көтерілген адамдар мен Қоғамнан алынған өтініштердің немесе шағымдардың мәселелерін шешуге көмектесу үшін тағайындалған.

Жобаға байланысты шағым беру рәсімдері мүдделері қозғалған тұлғалардың, басқа да мүдделі тараптар мен жұртшылықтың мәселелері мен шағымдары жоба шеңберінде қаралуы үшін тиімді және жүйелі тетіктің жұмысын қамтамасыз етуге бағытталған.

Шағымдарды қарау тетігінің деңгейлері мен рәсімдері

Шағымдарды қарау механизмі (ШҚМ) жобаның ықтимал әсеріне ұшыраған аудандарда тұратын немесе жұмыс істейтін адамдар үшін қол жетімді. Жоба бойынша іс-әрекетке әсер еткен немесе алаңдаған кез-келген адам ШҚМ-ға қатысуға, оған оңай қол жеткізуге және оны пайдалануға көмек алуға құқылы. Ұсынылып отырған ШҚМ Қазақстан Республикасының құқықтық жүйесінде көзделген шағымдар мен жанжалдарды шешудің қоғамдық тетіктерін алмастырмайды, бірақ оны пайдалануды барынша азайтуға тырысады.

ШҚМ-ды уақтылы енгізуге жалпы жауапкершілік АЖК мен “ҚазАвтоЖолға” жүктеледі. Заңмен шағымдарға байланысты міндеттерді орындауға уәкілеттік берілген тиісті облыстық, аудандық және ауылдық әкімдіктер және шағымдарды бейбіт жолмен шешуге жәрдемдесуге қатысатын делдалдар / үкіметтік емес ұйымдар (ҰЕҰ) да ШҚМ-ға енгізілген.

ШҚМ АЖК басшылығымен іске асырылатын жол секторының жобалары бойынша шағымдарды шешудің екі деңгейін көздейді: 2014 жылғы тамызда АЖК бекіткен жол секторының жобаларын экологиялық және әлеуметтік қорғау шаралары бойынша шағымдарды қарау тетігінің басшылық қағидаттарына сәйкес өңірлік (облыстық) және орталық (Нұр-Сұлтан) деңгейлерде Шағымдарды қарау жөніндегі комитеті (ШҚК). Шағымдарды қарау жөніндегі Комитет (ШҚК) АЖК, жергілікті өзін-өзі басқару органдары, “ҚазАвтоЖол” тағайындайтын мүшелерден тұрады. Өңірлік және орталық деңгейлерде шағымдарды қарау жөніндегі комитетті (ШҚК) ШҚМ-ның жалпы жұмыс істеуі, тиімділігі және уақтылы жүзеге асырылуы үшін жауапты басшылар басқарады, ал үйлестірушілер мүдделі тараптардың қатысуы және облыстық/ орталық деңгейлерде ШҚК үйлестіру үшін жауап береді.

Өңірлік деңгей (Қызылорда облысы)

Бірінші кезеңде шағымдарды ШҚМ көмегімен аймақтық деңгейде келесі қадамдар арқылы шешуге әрекет жасалады:

1. **Шағымдарды тіркеу:** сауда-саттыққа қатысушылар немесе мүдделі тұлғалар келіп, қағаз немесе электрондық форматта, сондай-ақ факс арқылы кент әкімдігіне, құрылыс мердігерінің және жобаларды басқару жөніндегі мердігердің шағымдары бойынша үйлестірушіге, “ҚазАвтоЖол” АҚ облыстық филиалындағы ШҚК үйлестірушісіне хат жібере алады. Жеке, телефон, хат, электрондық пошта немесе факс арқылы түскен шағымдарды қабылдау расталады. Өңірлік деңгейдегі ШҚЖК, егер сауда-саттыққа қатысушы байланыс ақпаратын беруден бас тартса немесе Байланыс ақпараты қағаз / электрондық форматта / факс бойынша алынған шағымда көрсетілмесе, жасырын шағымдарды да қарайды.
2. **Шағымдарды өңдеу:** қабылдау кезінде түсініктеме берілген және шешім қабылданған өтініштер мен шағымдар дереу жабылады. Одан әрі бағалауды және шаралар қабылдауды талап ететін істерді ШҚЖК өңірлік деңгейде қарайды. ШҚЖК өңірлік деңгейде: (i) айына екі рет отырыстар өткізеді, бірақ қажет болған жағдайда нақты істер бойынша арнайы отырыстар ұйымдастырылуы мүмкін; және (ii) шағымды он жұмыс күні ішінде талқылайды және Тараптарға оны реттеуді ұсынады. Өңірлік деңгейдегі ШҚЖК үйлестірушісі тиісті ақпаратты ШҚЖК мүшелері арасында таратады, ШҚЖК отырыстарының хаттамаларын және жұмыс барысы туралы есептерді дайындайды, сондай-ақ іс-әрекеттер мен шешімдерді тиісті құжаттауды қамтамасыз етеді.
3. **Кері байланыс беру:** жеке немесе телефон арқылы берілген шағымдарды қабылдау расталады. ШҚЖК үйлестірушісі өңірлік деңгейде алған сәттен бастап 3 жұмыс күні ішінде жазбаша нысанда немесе электрондық пошта арқылы алынған немесе хатпен / электрондық поштамен / факспен расталған шағымдарды қабылдау. Егер шағым жоба

бойынша қызметпен және жобаны орындау нәтижесінде туындаған салдармен байланысты болмаса және ШҚМ басшылық қағидаттары шеңберінде қаралмаса, кері байланыс өтініш берушіге жіберілген орган (әкімдік деңгейі) көрсетіле отырып ұсынылады.

Егер шағым аймақтық деңгейде қаралса, өтініш берушіге нәтижелер туралы хабарланады. Егер шағым өңірлік деңгейде қаралмаса және қарау мен шешім үшін орталық деңгейде ШҚЖК-не берілмесе, өтініш беруші істің орталық деңгейде ШҚЖК-не берілген күнін және орталық деңгейде шешім қабылдаудың болжамды күнін қоса алғанда, тиісті ақпаратты ұсынады.

Анонимдік шағымдар болған жағдайда жауап қағаз түрінде “ҚазАвтоЖол” АҚ тиісті өңірлік филиалының ақпараттық тақтасына, сондай-ақ өтініш беруші жауаппен келіп, танысу үшін тиісті әкімдіктің ақпараттық тақтасына орналастырылады.

Орталық деңгей

ШҚЖК шағымды өңірлік деңгейде шешпеген жағдайда, шағымды орталық деңгейде келесі қадамдар арқылы шешуге әрекет жасалады.

- 1. Шағымдарды өңдеу:** егер шағымды ШҚЖК аймақтық деңгейде шеше алмаса, ол барлық тиісті құжаттармен бірге орталық деңгейдегі КРЖ-ға жіберіледі. ШҚЖК орталық деңгейде: (i) ай сайын жиналады, бірақ қажет болған жағдайда нақты істер бойынша арнайы отырыстар ұйымдастырылуы мүмкін; және (ii) шағымды жиырма жұмыс күні ішінде талқылайды және траптарға оны реттеуді ұсынады. ШҚЖК үйлестірушісі орталық деңгейде тиісті ақпаратты ШҚЖК мүшелері арасында таратады, отырыстардың хаттамаларын және жұмыс барысы туралы есептерді дайындайды және іс-әрекеттер мен шешімдердің тиісті құжатталуын қамтамасыз етеді.
- 2. Кері байланыс беру:** егер шағым қанағаттандырылса, шағым берген Тарапқа өтініш бойынша шешімнің нәтижелері туралы хабарланады. Егер шағымды ШҚЖК орталық деңгейде шешпесе, шағым берген тарапқа істің неге реттелмегені туралы егжей-тегжейлі ақпаратты қоса алғанда, тиісті ақпарат берілетін болады және Қазақстан Республикасының құқықтық жүйесі шеңберінде шешім іздеу жөнінде ұсынымдар берілетін болады. Анонимді шағымдар болған жағдайда немесе шағым берген тұлға байланыс деректерін беруден бас тартқан жағдайда, жауап қағаз түрінде “ҚазАвтоЖол” АҚ тиісті өңірлік филиалының, Жергілікті өзін-өзі басқару органдарының және тиісті елді мекендер әкімдіктерінің ақпараттық тақтасына орналастырылады.

Құқықтық жүйе

Егер ШҚЖК-нің өңірлік және орталық деңгейдегі араласуынан және жәрдемдесуінен кейін шешім қабылданбаса және егер шағым қанағаттандырылмаса, іс Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес қарау үшін сотқа берілетін болады.

Сонымен бірге, ШҚЖК нұсқаулары шағым берген Тараптың шағымды қараудың бірінші кезеңінде істі сотқа беру құқығын шектемейтінін атап өткен жөн.

Шағымдар бойынша үйлестірушілер: зардап шеккен тұлғалар және басқа да мүдделі тараптар Қызылорда облысы бойынша өңірлік деңгейдегі ШҚЖК-не келіп, қоңырау шалып, хат немесе факс жібере алады.

Өңірлік және орталық деңгейлерде шағымдарды қараудың осы рәсімдеріне шолу Сур. 8-төменде келтірілген.

Сур. 8: Шағымдарды қарау механизмінің процедурасына шолу

ШҚЖК байланыс ақпараты (өңірлік деңгей):

Мекен-жайы: ҚАЖ Қызылорда облыстық филиалы, Қызылорда қ. Желтоқсан көш., 18 үй
Тел: 8 (7242)-26-25-37
Электрондық пошта: ouad_kzlorda@mail.ru

Қызылорда облысындағы өңірлік ШҚЖК мынадай мүшелерден тұрады:

- ШҚЖК басшысы: Алиакбар Мырзабай;
- Орталық деңгейдегі ШҚЖК негізгі тұлға:
- ШҚЖК басшысы: Гарышжан Нагманов

6.9 РӨЛДЕР МЕН МІНДЕТТЕР

Тапсырыс беруші мен ЖБҚ әкімдіктермен ынтымақтастықта жергілікті билік органдарымен ынтымақтаса отырып, консультациялар процесін ұйымдастыруды, мүдделі тараптардың белгілі бір топтарымен байланысты, түсініктемелер/шағымдарды жинау мен өңдеуді және кез келген түсініктемелер мен шағымдарға ден қоюды қоса алғанда, консультациялар мен ақпаратты жариялау процесін жүргізу үшін жалпы жауаптылықта болады. Түсініктеме/шағымның сипатына байланысты кейбір түсініктемелер немесе шағымдар жауап алу үшін билік органдарындағы тиісті адамға беріледі.

ЖБҚ байланыс деректері:

Филиал: ҚАЖ Қызылорда облыстық кеңсесі
Т.А.Ә.: Алиакбар Мырзабай
Лауазымы: сапаны бақылау және қабылдау бөлімінің бастығы
Телефон: + 7701174 86 05
Мекен-жайы: ҚАЖ Қызылорда облыстық филиалы, Қызылорда қ.,
Желтоқсан көш., 18 үй
Электрондық пошта: aliakbar.myrzabay@qaj.kz
Веб-сайт: <https://ru.qaj.kz>

6.10 МОНИТОРИНГ ЖӘНЕ БАҒАЛАУ

Тапсырыс беруші әр түрлі кезеңдерде жерді иеліктен шығару процесін бақылап тексереді және төменде сипатталған прогресті бағалау үшін келесі көрсеткіштер негізінде жұмыс істейді (Кесте 10).

Кесте 10 – Мониторинг және бағалау

Тақырыбы	Мониторинг	Прогресс немесе нәтиже көрсеткіші
ҚЖ-ны енгізу	Осы ЖИҚНБ-да айқындалған ҚЖ/ӨҚЖ кезеңдерінің іске асырылуының тұрақты мониторингі	ҚЖ-ны аяқтау (5-бөлімде анықталғандай). ҚЖ-ны аяқтау туралы есеп
Жерді тұрақты иеліктен шығару	Құрылыстан кейінгі жерлер мен зардап шеккен тұлғалардың жағдайын қамтитын жартыжылдық мониторинг және мониторинг туралы жылдық есеп	Жерді пайдаланушылар үшін толық қалпына келтіру құны бойынша өтеу. Жер пайдаланушының осы процесстен қанағаттануы. Ауылшаруашылық немесе жайылымдық қызмет бұрынғыдай жалғасуда. Шопандар мал бағатын балама учаскелер бар.
Жерді уақытша иеліктен шығару	Құрылыстан кейінгі жерлер мен зардап шеккен тұлғалардың жағдайын қамтитын жартыжылдық мониторинг және мониторинг туралы жылдық есеп	Жергілікті мемлекеттік ставкалар бойынша жердің жалдау құны және жерді пайдалануды жоғалтқаны үшін заттай түрдегі өтемақы. Жоба бойынша жерді уақытша пайдалану аяқталғаннан кейін жер бастапқы күйіне қайтарылуы тиіс.
Қол жеткізу құқығын жоғалту және жобаны іске асыру нәтижесінде жергілікті әл-ауқат көздері үшін салдарлар	Құрылыс аяқталғаннан кейін зардап шеккен адамдардың жағдайын қамтитын жартыжылдық мониторинг және мониторинг туралы жылдық есеп	Құрылыс кезеңінде мал мен жеке тұлғаларға уақытша кірме жолдарды бөлу. Заттай өтемақы немесе зардап шеккен адамдарға уақытша алаңдар / жер бөлу.
Осал тұлғалар	Жобаның нәтижесінде олардың әл-ауқатына нұқсан келтірмеу үшін осал топтармен тұрақты кездесулер (ай сайын немесе тоқсан сайын).	3 айдағы ең төменгі жалақыға балама көмек. Егер осал тұлғаларға деген жобаның әсер ету қаупі жоғары болса, тұру үшін балама аудандарды қамтамасыз ету (мысалы, шу, қол жетімділік мәселелері). Табысы төмен адамдарға заттай нысанда өтемақы беру (яғни, әлеуметтік жеңілдіктер алу үшін тиісті формаларды толтыруға көмектесу немесе олар орындай алатын және орындауға дайын жобалармен жасалатын қарқынды емес жұмыс түрлеріне қатысты оларға артықшылық беру). Жобаға байланысты жұмыс үшін мүдделі тұлғалардың жарамдылығын ескере отырып, дағдыларға оқыту арқылы жергілікті деңгейде жұмысқа орналасу мүмкіндіктерін беру.

6.11 Институционалдық тетіктер және ҚЖ іс-қимылдарының жүзеге асырылуы

Бұл кезеңде жеке жер иелеріне немесе пайдаланушыларға ешқандай әсер күтілмейді, бірақ жерді иеліктен шығаруға ықтимал әсер еткен жағдайда келесі міндеттерді орындау қажет (Кесте 11).

“ҚазАвтоЖол” осы ЖИҚНБ негізінде ҚЖ процесін іске асыруға басшылық жасауға жауапты болады. Келесі институционалдық міндеттер мен іс-әрекеттер төменде көрсетілгендей, жоба аясында жерді иеліктен шығару немесе әл-ауқатты қалпына келтіру қызметіне жүктеледі (Кесте 11).

Кесте 11– Жерді иеліктен шығару және әл-ауқатты қалпына келтіру жөніндегі қызмет үшін институционалдық жауапкершілік

	Институционалдық жауапкершілік	Жобаны іске асыру жөніндегі негізгі іс-шаралар
“ҚазАвтоЖол”	<ul style="list-style-type: none"> “ҚазАвтоЖол” ҚЖ дайындау, енгізу, қаржыландыру, есептілік және бағалау жөніндегі жетекші тарап болып табылады. “ҚазАвтоЖол” ҚЖ-ны дайындауға, енгізуге, есеп беруге және бағалауға жауап береді. 	<ul style="list-style-type: none"> Әлеуметтік мәселелер жөніндегі маман/қоғаммен байланыс жөніндегі қызметкер (ҚБҚ) ЖИӨҚ бойынша іс-шараларды өткізу үшін – Жобалау кезеңі. Зардап шеккен аймақтардың аудандық әкімдіктерімен бірлесе отырып, барлық зардап шеккен жер иелерімен және пайдаланушылармен жер асты өткелдеріне, құрылыс лагерлері мен карьерлерге немесе қоймаларға қолайлы орынды таңдау туралы кеңес алыңыз – Жобалау кезеңі. ҚЖ-ны іске асыру шеңберінде халық санағын және әлеуметтік-экономикалық зерттеуді жүргізу. Ақпараттың электронды жазбасы жүргізіледі, ал қарапайым тізілім “ҚазАвтоЖолмен” жаңартылатын болады. Жеке деректерді қорғау барлық кезеңдерде – жобалау кезеңінде, құрылыс басталғанға дейін қарастырылады. Аудан әкімдіктерінің көмегімен зардап шеккен адамдармен (ресми тіркелмеген тұлғаларды, әйелдерді және жоба нәтижесінде зардап шеккен адамдарды қоса алғанда) мазмұнды әрі ашық консультациялар өткізу. Жобаға қатысы бар ШҚМ іс-шараларын жүзеге асыру (6.8-бөлімде көрсетілгендей). Тиісті өтемақы пакетін (жер немесе ақша) ұсыну және зерттеу және зардап шеккен адамдарға көмек көрсету. Бұл зардап шеккен өңірлердегі аудандық әкімдіктермен бірлесіп жасалатын болады. ҚЖ-ны жариялау. Құрылыс кезеңінен кейін ЖИӨҚ бойынша қызметті мониторингтеу және бағалау.
Әкімдіктер	<ul style="list-style-type: none"> “ҚазАвтоЖолға” ЖИӨҚ дайындау мен енгізуге көмек көрсету. 	<ul style="list-style-type: none"> “ҚазАвтоЖолға” ЖӨТ тізімін ұсыну және санақ нәтижелері мен жаңа ақпарат негізінде ЖӨТ дерекқорын әзірлеуге және жаңартуға қолдау көрсету. Қызылорда облысындағы басқа жылжымайтын мүлік агенттіктерімен тұрақты байланыста болу. Мемлекет мұқтажы үшін жерді/мүлікті иеліктен шығару туралы қаулы(-лар) әзірлеу және шығару. Жерді/мүлікті алдағы иеліктен шығару туралы ЖӨТ-ке хабарлауды қамтамасыз ету. Халық санағы, ЖӨТ әлеуметтік-экономикалық зерттеу және иеліктен шығарылатын жерді / мүлікті бағалау кезінде “ҚазАвтоЖолға” қолдау көрсету. Қоғамдық консультацияларға қатысу, ЖИӨҚ туралы ақпаратты жариялау және ақпараттық брошюралар. ЖӨТ-пен өтемақы туралы келіссөздер жүргізу үшін құжаттар дайындау. ЖӨТ-пен шарттарды ресімдеу және өтемақы төлемдерін ресімдеу үшін құжаттарды дайындау. “ҚазАвтоЖолмен” ЖИӨҚ енгізу мен өтемақыны бөлуді жоспарлау мен басқаруда бірлесу. Иеліктен шығару жағдайларын қадағалау. ЖӨТ жер учаскелерінің қалған бөліктерін далалық зерттеулер жүргізуге және қайта тіркеуге жәрдемдесу. Жергілікті деңгейде шағымдарды қарау процесіне қатысу. ЖӨТ пен басқа да шектес жер пайдаланушылар арасындағы жер учаскелерін ауыстыру және жерді қалпына келтіру жөніндегі талқылаулар мен келісімдерге жәрдемдесу. Ауыл шаруашылығы немесе фермерлік қызметті жүргізуге жарамсыз өз учаскелерінің қалған бөліктерін қайта сыныптауды қалайтын ЖӨТ-ке көмек көрсету. Ішкі мониторинг мақсаттары үшін “ҚазАвтоЖолға” қажетті деректерді ұсыну.

	Институционалдық жауапкершілік	Жобаны іске асыру жөніндегі негізгі іс-шаралар
Жергілікті сот сияқты басқа мекемелер мен агенттіктер	<ul style="list-style-type: none"> Жергілікті соттар. Егер тиісті әкімдік / “ҚазАвтоЖол” мен зардап шеккен жер учаскесінің / мүлктің иесі / пайдаланушысы арасында келісімге қол жеткізілмесе, сот жүйесі ЖИҚ процесіне тартылатын болады. ҚР сот жүйесі пирамидалық сатылы және (i) аудандық соттарды; (ii) облыстық соттарды; және (iii) ҚР Жоғарғы сотын қамтиды. Сонымен бірге, сот процесі келесі кезеңдерден тұрады: (i) бірінші сатыдағы сот; (ii) апелляциялық сот; (iii) кассациялық сот; және (iv) Жоғарғы Сот. Иеліктен шығару мәселелері туындаған жағдайда әкімдік / АЖК сот жүйесіне сүйенеді, ол тиісті құқықтық рәсім негізінде алып қою туралы істерді қарайды, тыңдау өткізеді және жер / мүлік алып қойылуы мүмкіндігі және баға бойынша шешім қабылдайды. Тәуелсіз бағалаушылар. Бұл “ҚазАвтоЖол” жалдаған, иеліктен шығаруға / алып қоюға жататын, зардап шеккен активтерді бағалау үшін аккредиттелген / лицензияланған жеке фирмалар болады. 	<ul style="list-style-type: none"> Қоныс аудару үшін сыртқы бақылаушыға қажетті деректерді беріңіз. Ешқандай іс-әрекет.
Кредиторлар (мысалы, ЕҚДБ)	<ul style="list-style-type: none"> ЕҚДБ осы жоба үшін дайындалған ЖИӨҚ бойынша құжаттарды қарау үшін жауапты болады және олардың экологиялық және әлеуметтік стандарттарының сақталуын қамтамасыз етеді. 	<ul style="list-style-type: none"> Қажет болса, “ҚазАвтоЖолға” кеңес беріңіз.

А ҚОСЫМШАСЫ: ШАҒЫМДАРДЫ БЕРУ ЖӘНЕ ҚАРАУ ТӘРТІБІ

ШАҒЫМДАРДЫ ТІРКЕУ ФОРМАСЫ	
БАЙЛАНЫС АҚПАРАТЫ	
Т. А. Ә.:	Жынысы: ☐ Ер / ☐ Әйел
Мекен жайы:	
Қоғамдастық:	Телефон:
Ауданы және облысы:	Электрондық пошта:
Анонимді шағым: ☐ иә / ☐ жоқ	Байланыстың қолайлы тәсілі: ☐ пошта / ☐ телефон / ☐ электрондық пошта
ШАҒЫМНЫҢ / ҰСЫНЫСТЫҢ / СҰРАҚТЫҢ СИПАТТАМАСЫ	
Төменде Сіздің шағымыңыз туралы толық ақпарат беріңіз (кім, не, қайда, қашан):	
Егер өтініш беруші шағымға байланысты қандай да бір басқа іс-әрекеттер жасаған жағдайда, өткен іс-әрекеттер туралы егжей-тегжейлі ақпарат беруіңізді өтінеміз (егер мұндай жағдай орын алған болса):	
Шағым бойынша Сіз ұсынған шешім туралы толық ақпарат беріңіз:	
ШАҒЫМНЫҢ ТІРКЕУ ДЕРЕКТЕРІ	
Тіркеуші тұлғаның Т. А. Ә.:	
Ұйым:	Лауазымы:
Шағым қалай берілді: ☐ жеке / ☐ пошта арқылы / ☐ электрондық пошта арқылы / ☐ телефон арқылы / ☐ факс арқылы / ☐ _____	Шағым түрі: ☐ А түрі / ☐ В түрі / ☐ С түрі
Қоса беріліп отырған құжаттар:	Шағымның жобаға қатысы бар: ☐ иә / ☐ жоқ, егер ол “жоқ” болса, _____ жіберілді.
Ескертулер:	
Тіркеуші тұлғаның қолы:	Шағым берілген күн:

Форманы мына мекенжайға жіберіңіз: **“ҚазАвтоЖол” АҚ**

Филиал: ҚАЖ Қызылорда облыстық кеңсесі

Т.А.Ә.: Алиякбар Мырзабай

Лауазымы: сапаны бақылау және қабылдау бөлімінің бастығы

Телефон: + 7701174 86 05

Мекен-жайы: ҚАЖ Қызылорда облыстық филиалы, Қызылорда қ.,
Желтоқсан көш., 18 үй

Электрондық пошта: aliakbar.myrzabay@qaj.kz

Веб-сайт: <https://ru.qaj.kz>

В ҚОСЫМШАСЫ: ӘСЕР ЕТІЛГЕН ЖЕР УЧАСКЕЛЕРІ

Төмендегі кестеде кеңейтілетін жол учаскелеріне шолу берілген. Кестеде трассаның сол және оң жағына бөлінуі тиіс алаң, сондай-ақ оның жер пайдалану үшін ағымдағы мақсаты (мысалы, жайылымдар) және жер пайдаланушы көрсетілген. Зардап шеккен барлық жер қазіргі уақытта мемлекетке тиесілі.

В-1 кестесі – Ұсынылып отырған жол жобасында әсер етілген жер учаскелері

Тармаққа сілтеме ⁹	Жұмыс учаскесі, км		Көшеттеу		Ұзындығы, м	Ені, м		Ауданы, га	Жер кесіп берудің мақсаты	Жер учаскесінің түрі	Жер пайдаланушы
			Жол көрсеткіші, бастап	Жол маркері, дейін		Сол жақ	Оң жақ				
Құжат: тұрақты жер кесіп беру туралы өтініш – км 12 + 000 – км 24 + 600 учаскесі. Қызылордадағы айналма жолдың құрылысы.											
1	12+000	22+469,9	0+00,0	104+69,9	10470	20		20,94	жол үшін	басқа	Қызылорда қ. жерлері
2	22+469,9	23+275,9	104+69,9	112+75,9	806,0	20		1,62	жол үшін	жайылым	Сырдария ауданының жерлері
3	12+000	22+469	0+00,0	104+69,9	10470		20	20,94	жол үшін	басқа	Қызылорда қ. жерлері
4	22+470,6	23+275,1	104+70,6	112+75,1	804,4		20	1,60	жол үшін	жайылым	Сырдария ауданының жерлері
Құжат: тұрақты жер кесіп беру туралы өтініш – км 12 + 000 – км 24 + 600 учаскесі. Қызылорда айналма жолының құрылысы.											
5	12+024,5	19+364,7	0+24,50	73+64,70	7,340.20	35		25,67	жол үшін	жайылым	Қызылорда қ. жерлері
6	12+023.9	19+368.3	0+23.90	73+68.30	7,344.40		35	25,73	жол үшін	жайылым	Қызылорда қ. жерлері
7	25+725.7	26+584.6	137+25.70	145+84.60	858,90	35		2,94	жол үшін	жайылым	Қызылорда қ. жерлері
8	25+866.5	26+584.6	138+66.50	145+84.60	718,10	35		2,62	жол үшін	жайылым	Қызылорда қ. жерлері
9	12+000	25+715.7	0+00.00	137+15.70	13,715.70	35		22,43	жол үшін	жайылым	Сырдария ауданының жерлері (№101530184217 жер учаскесі де Сырдария ауданына тиесілі).
10	12+000	25+866.5	0+00.00	138+66.50	13,866.50		35	22,54	жол үшін	жайылым	Сырдария ауданының жерлері (жеке кәсіпкерлікті жүзеге

⁹ Тармаққа сілтеме "Тұрақты жер кесіп беру туралы мәлімдеме" атты электрондық кестесінен алынған.

Тармаққа сілтеме ⁹	Жұмыс учаскесі, км		Көшеттеу		Ұзындығы, м	Ені, м		Ауданы, га	Жер кесіп берудің мақсаты	Жер учаскесінің түрі	Жер пайдаланушы
						Сол жақ	Оң жақ				
											асыру негізінде ауыл шаруашылығын жүргізу үшін).
Құжат: тұрақты жер кесіп беру туралы өтініш – км 24+600 — 76+000 учаскесі .											
11	24+000	25+8751	0+00,0	18+75.1	1,875	20		3,68	жол үшін	жайылым	Қызылорда қ. жерлері
12	25+8751	53+805	18+75.1	298+05.0	27,930	20		55,86	жол үшін	жайылым	Сырдария ауданының жерлері (№10153018)
13	53+805	54+354.7	298+05.0	303+54.7	550	20		1,12	жол үшін	жайылым	Сырдария ауданының жерлері
14	54+354.7	75+924.8	303+54.7	519+24.8	21,570	20		43,17	жол үшін	жайылым	Шиелі ауданының жерлері
15	24+000	25+746.7	0+00,0	17+46.7	1,747		20	3,56	жол үшін	жайылым	Қызылорда қ. жерлері
16	25+746.7	53+805	17+46.7	298+05	28,060		20	56,12	жол үшін	жайылым	Сырдария ауданының жерлері (№10153018)
17	53+805	54+279.6	298+05	302+79.6	28,252*		20	0,92	жол үшін	жайылым	Сырдария ауданының жерлері
18	54+279.6	75+924.8	302+79.6	519+24.8	21,645		20	43,26	жол үшін	жайылым	Шиелі ауданының жерлері
Құжат: құрылыс және технологиялық объектілердің учаскесі км 76 + 000 – км 127+000**											
19	76+637		6+36,5			20	20	20	Құрылыс алаңы		Құбырларды дайындау үшін
20	77+300		13+00,0			20	20	20	Құрылыс алаңы		Құбырларды дайындау үшін
21	79+600		36+00,0			20	20	20	Құрылыс алаңы		Құбырларды дайындау үшін
22	82+941		69+41,4			20	20	20	Құрылыс алаңы		Құбырларды дайындау үшін
23	84+020		80+20,0			20	20	20	Құрылыс алаңы		Құбырларды дайындау үшін

Тармаққа сілтеме ⁹	Жұмыс учаскесі, км		Көшеттеу		Ұзындығы, м	Ені, м		Ауданы, га	Жер кесіп берудің мақсаты	Жер учаскесінің түрі	Жер пайдаланушы
						Сол жақ	Оң жақ				
24	85+700		97+00,0			90		133,3	№ 1 технологиялық алаң		№ 5 жер үсті карьері
25	88+020		120+20,0			20	20	20	Құрылыс алаңы		Құбырларды дайындау үшін
26	89+200		132+00,0			20	20	20	Құрылыс алаңы		Құбырларды дайындау үшін
27	93+490		174+90,0			40		60	Құрылыс алаңы		Мал жаю
28	100+800		248+00,0			90		133,3	№ 2 технологиялық алаң		№ 4 жер үсті карьері
29	109+000		330+00,0			20	20	20	Құрылыс алаңы		Құбырларды дайындау үшін
30	109+900		339+00,00						№ 3 технологиялық алаң		АБЗ, битум карьері, күзет мұнарасы
31	110+000		340+00,0			40		60	Құрылыс алаңы		Мал жаю
32	113+800		378+00,0			90		133,3	№ 4 технологиялық алаң		№ 3 жер үсті карьері
Құжат: жерді мелиорациялаудың тұрақты учаскесі км 76 + 000-км 127+000**											
33	76+000	81+182	0+00.00	51+82.47	5,182.47	20	20	20,73	жол үшін	Жайылым	Шиелі ауданының жерлері
34	81+182	101+558	51+82.47	255+58.18	20,375.71	20	20	81,50	жол үшін	Жайылым	Сырдария ауданының жерлері
35	101+558	103+280	255+58.18	272+80.00	1,721.82	40	40	13,77	жол үшін	Жайылым	Сырдария ауданының жерлері
36	103+280	103+600	272+80.00	276+00.00	320,00	60	40	3,20	жол үшін	Жайылым	Сырдария ауданының жерлері

Тармаққа сілтеме ⁹	Жұмыс учаскесі, км		Көшеттеу		Ұзындығы, м	Ені, м		Ауданы, га	Жер кесіп берудің мақсаты	Жер учаскесінің түрі	Жер пайдаланушы
						Сол жақ	Оң жақ				
37	103+600	103+880	276+00.00	278+79.73	279,73	60	52	3,13	жол үшін	Жайылым	Сырдария ауданының жерлері
38	103+880	103+900	278+79.73	279+00.00	20,27	60	52	0,23	жол үшін	Жайылым	Сырдария ауданының жерлері
39	103+900	103+940	279+00.00	279+40.00	40,00	40	52	0,37	жол үшін	Жайылым	Сырдария ауданының жерлері
40	103+940	103+960	279+40.00	279+60.00	20,00	40	40	0,16	жол үшін	Жайылым	Сырдария ауданының жерлері
41	103+960	104+842	279+60.00	288+42.15	882,15	40	40	7,06	жол үшін	Жайылым	Сырдария ауданының жерлері
42	104+842	105+237	288+42.15	292+36.84	394,69	20	20	1,58	жол үшін	Жайылым	Сырдария ауданының жерлері
43	105+237	126+111	292+36.84	501+11.30	20,874.46	20	20	83,50	жол үшін	Жайылым	Шиелі ауданының жерлері
Құжат: тұрақты айналма жол, тұрақты қиылыстар мен жанасулар туралы жазба. Учаске км 127+000-км 156+000**											
44	127+000	155+336	0+000	283+360	28,336	18,5	18,5	104,84	II санаттағы жол	Жол үшін бұрын бөлінген басқа да жер учаскелері	
45	127+000	155+336	0+000	283+360				9,083	II санаттағы жол	Жайылым	Қызылорда облысы, Шиелі ауданы (139 км+930 – км147+550 учаскесін есепке алмағанда – төменде қараңыз)
46	139+930	147+550	7+53	7+56	9	19,94		0,018	II санаттағы жол	КУ-4 кірме жолын пайдалану	Жер пайдаланушы 10-154-039-1426
47	153+375		263+75	263+75				1,200	Демалыс аймағы	Жайылым	

Тармаққа сілтеме ⁹	Жұмыс учаскесі, км		Көшеттеу		Ұзындығы, м	Ені, м		Ауданы, га	Жер кесіп берудің мақсаты	Жер учаскесінің түрі	Жер пайдаланушы
						Сол жақ	Оң жақ				
48	127+758	153+375						1,291	Қиылысу және жанасу	Жайылым	Қызылорда облысы, Шиелі ауданы (128 + 556 км учаскесін қоспағанда, төменде қараңыз)
48	128+516	128+516	7+58	7+58	65	8	8	0,104	Қиылысу және жанасу	KU-4 кірме жолын пайдалану	Жер пайдаланушы 10-154-039-1426
Құжат: тұрақты айналма жол, тұрақты қиылыстар мен жанасулар туралы жазба. Учаске км 156+000-км 186+000***											
50	184+336	214+346	283+36	583+45.95	30009,25	18,5	18,5	113,0368	II санаттағы жол	Бұрын жол үшін бөлінген басқа жерлер.	Қызылорда облысы.
51	184+336	214+346						1,582	II санаттағы жол	Жайылым	Қызылорда облысы, Шиелі ауданының жерлері (км 187+405 – 187+417 трассасының учаскесін қоспағанда – төмендегі 42-тармақ)
52	184+336	214+346						7,301	II санаттағы жол	Жайылым	Қызылорда облысы, Сырдария ауданының жерлері (км жол төсемін тегістеуді қоспағанда 187+405 – 187+417 – төмендегі 42-тармақ)
53	187+405	187+417						0,023	II санаттағы жол	KU-5 кірме жолын пайдалану	Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, жер пайдаланушы 10-154-039-141
54	203+465	211+586						0,255	Қиылысу және жанасу	Жайылым	Қызылорда облысы, Шиелі ауданының жерлері

Тармаққа сілтеме ⁹	Жұмыс учаскесі, км		Көшеттеу		Ұзындығы, м	Ені, м		Ауданы, га	Жер кесіп берудің мақсаты	Жер учаскесінің түрі	Жер пайдаланушы
						Сол жақ	Оң жақ				
55	203+465	211+586						1,920	Қиылысу және жанасу	Жайылым	Қызылорда облысы, Сырдария ауданының жерлері
56	187+412	187+412						0,065	Қиылысу және жанасу	KU-5 кірме жолын пайдалану	Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, жер пайдаланушы 10-154-039-141
Құжат: жол астындағы қосымша тұрақты айналма жол туралы жазба. Учаске км 186 + 000-км 216+000											
57	186+000	198+749	0+000	127+48.6	12,748.60			11,67	жол үшін	жайылым	Сырдария ауданы
58	198+749	216+548	127+486	305+48.0	17.799.41			16,26	жол үшін	жайылым	Шиелі ауданы
59	186+000	198+749	0+000	127+48.6	12,748.60			10,88	жол үшін	жайылым	Сырдария ауданы
60	198+749	216+548	127+486	305+48.0	17,799.41			15,42	жол үшін	жайылым	Шиелі ауданы

Ескертпе:

*"WSP" есептеуінің негізінде бұл сан "Тұрақты жер кесіп беру туралы мәлімдеме" кестесінде дұрыс емес. Бұл көрсеткіш өзгерген жоқ, себебі бұл "ҚазАвтоЖол"

қол қойған ресми құжат.

**Оңтайландырылған деректер салыстыру мақсатында барлық бөлімдер үшін қол жетімді емес.

***156 – 186 км жол учаскесі құжатында 186 км-ден 214+346 км-ге дейінгі мәліметтер бар

Келесі қосымша кестелер км 76+000– км 127+000 үшін өтемақы есебіне байланысты ұсынылды:

С ҚОСЫМШАСЫ: ҚОНЫС АУДАРУ ЖОСПАРЫНЫҢ (ҚЖ) МАЗМҰНЫ

А. Негізгі ережелер

Бұл бөлімде кіші жобаның ауқымы, зерттеудің негізгі нәтижелері, құқықтар мен ұсынылған әрекеттер туралы қысқаша ақпарат берілген.

В. Жобаның сипаттамасы

Бұл бөлімде жобаның жалпы сипаттамасы келтірілген, жерді иеліктен шығаруға, мәжбүрлеп көшіруге немесе екеуіне де әкелетін жобаның компоненттері талқыланады және жобаның ауқымы анықталады. Сондай-ақ, ол қоныс аударуды болдырмау немесе азайту үшін қарастырылған баламаларды сипаттайды. Сандық мәліметтері бар кестені қосу және түпкілікті шешім үшін негіздеме беру.

С. Жерді иеліктен шығару және қоныс аудару ауқымы

Бұл бөлім:

1. жобаның әлеуетті әсерін қарастырады және жобаның құрамдас бөліктерінің немесе іс-шараларының әсер ету аймақтарының немесе зоналарының карталарын қамтиды;
2. жерді иеліктен шығару ауқымын сипаттайды (карталарды ұсынады) және оның негізгі инвестициялық жоба үшін қажеттілігін түсіндіреді;
3. сатып алынған активтер мен көшірілген тұлғалар тұрғысынан негізгі салдарларды жинақтайды; сондай-ақ
4. иеліктен шығарылатын ортақ меншік ресурстары туралы толық ақпарат береді.

Д. Әлеуметтік-экономикалық ақпарат және қызметтің сипаттамасы

Бұл бөлімде әлеуметтік әсерді бағалау, халық санағын зерттеу және жынысы, осалдығы және басқа да әлеуметтік топтар бойынша бөлінген ақпаратпен және/немесе деректермен басқа да зерттеулер, соның ішінде:

- зардап шеккен адамдар мен қауымдастықтарды анықтау, белгілеу және тізімдеу;
- әлеуметтік, мәдени және экономикалық параметрлерді ескере отырып, зардап шеккен адамдар мен қауымдастықтар үшін жер мен активтерді иеліктен шығарудың ықтимал салдарын сипаттаңыз;
- жобаның халықтың кедей топтарына, байырғы және/немесе этникалық саны аз халықтарға және басқа да осал топтарға әсерін талқылау; сондай-ақ
- гендерлік әсерді және қоныс аударудың әсерін, сондай-ақ әйелдердің әлеуметтік-экономикалық жағдайын, ықпалдарын, қажеттіліктері мен басымдықтарын айқындау.

Е. Ақпаратты жариялау, кеңес беру және қатысу

Бұл бөлім:

- G1. жобаның мүдделі тараптарын, әсіресе негізгі мүдделі тараптарды айқындайды;
- G2. жобалық циклдің әртүрлі кезеңдерінде қолданылатын консультациялар мен қатысу тетіктерін сипаттайды;
- G3. мүдделі тараптарды тарту үшін жобаны әзірлеу және дайындау барысында жобалар және қоныс аудару туралы ақпаратты тарату үшін қабылданған іс-шараларды сипаттайды;
- G4. зардап шеккен адамдармен (қабылдаушы халықты қоса алғанда) консультациялардың нәтижелерін қорытындылайды және көтерілген мәселелер мен шығарылған ұсынымдар қоныс аудару жоспарында қалай ескерілгенін талқылайды;
- G5. жоба әсер еткен адамдарға қоныс аудару жоспарының жобасын халыққа жария етуді растайды және кез келген кейінгі жоспарларды жариялау жөніндегі шараларды қамтиды; сондай-ақ
- G6. ақпаратты жариялау бойынша жоспарланатын шараларды (таратылуға жататын ақпарат түрін және тарату әдісін қоса алғанда), сондай-ақ жобаны іске асыру барысында зардап шеккен адамдармен консультациялар процесін сипаттайды.

Ғ. Шағымдарды қарау тетіктері

Бұл бөлімде жоба әсер еткен адамдардың мәселелері мен шағымдарын шешу және көмек көрсету механизмі сипатталған. Бұл процедуралардың жоба әсер еткен адамдарға қалай қол жетімді екенін және гендерлік аспектілерді қалай ескеретіні туралы түсіндіреді.

Г. Құқықтық база

Бұл бөлім:

- (a) жобаға қолданылатын ұлттық және жергілікті заңдар мен нормативтік актілерді сипаттайды және жергілікті заңдар мен ЕҚДБ саясатының талаптары арасындағы ағаттықтарды анықтайды; және кез келген ағаттықтың жойылу жолын талқылайды;
- (b) Орындаушы мекеменің жер аударылған тұлғалардың барлық түрлеріне қатысты құқықтық және саяси міндеттемелерін сипаттайды;
- (c) активтердің, кірістер мен өмір сүру қаражатының қалпына келтіру құны бойынша бағалаулар мен өтемақы мөлшерлемелерін айқындау үшін пайдаланылатын қағидаттар мен әдіснамалар баяндалады; өтемақы мен көмектің қолайлылық өлшемдері, сондай-ақ өтемақы мен көмек көрсетудің тәсілдері мен мерзімдері баяндалады.
- (d) Жерді иеліктен шығару процесін сипаттайды және негізгі процедуралық талаптардың кестесін дайындайды.

Н. Құқықтар, көмек және жеңілдіктер

Бұл бөлім:

- қоныс аударған жеке және экономикалық тұлғалардың құқықтарын айқындайды, сондай-ақ қоныс аударуға көмек көрсету жөніндегі барлық шараларды (өтемақы төлемдерін қоса алғанда) сипаттайды;
- осал топтарға, оның ішінде әйелдерге және басқа да арнайы топтарға барлық көмекті анықтайды; сондай-ақ
- жоба әсер еткен тұлғалар үшін жобадан даму үшін тиісті пайда алу мүмкіндіктерін анықтайды.

І. Тұрғын үйлер мен қоныстарды көшіру (тиісті жағдайларда)

Бұл бөлім:

- (i) тұрғын үйді және басқа құрылыстарды көшіру, соның ішінде тұрғын үйді ауыстыру, ауыстыру үшін ақшалай өтемақы және/немесе өз бетінше таңдау (гендерлік мәселелерді анықтауды және осал топтарды қолдауды қамтамасыз ету) нұсқаларын сипаттайды;
- (ii) қаралған қоныс аударудың баламалы орындарын; жергілікті халықпен жүргізілген консультацияларды; орналасқан жері, объектілердің экологиялық бағасы және даму қажеттіліктері туралы толық ақпаратты қоса алғанда, таңдалған объектілердің негіздемесін сипаттайды;
- (iii) нысанды дайындау және көшіру кестесін ұсынады;
- (iv) қоныс аударған адамдарға меншік құқығын иелену мен беруді реттеудің құқықтық тетіктерін сипаттайды;
- (v) орны ауыстырылған адамдарға олардың орнын ауыстыруға және жаңа орындарға орналастыруға көмек көрсету жөніндегі шараларды баяндайды;
- (vi) азаматтық инфрақұрылымды қамтамасыз ету жоспарларын сипаттайды; сондай-ақ
- (vii) қабылдаушы халықпен интеграция қалай жүзеге асырылатынын түсіндіреді.

Ж. Әл-ауқатты қалпына келтіру және оңалту

Бұл бөлім:

1. өмір сүру үшін тәуекелдерді анықтайды және демографиялық деректер мен әл-ауқат көздері негізінде тарату кестелерін дайындайды;
2. табысты қалпына келтіру бағдарламаларын, соның ішінде бірнеше нұсқаны сипаттайды әл-ауқаттың барлық түрлерін қалпына келтіру үшін (мысалдарға кірістермен бөлісу, кірістерді бөлу тетіктері, жер, тұрақтылық және әлеуметтік қорғау жүйелері сияқты үлестік жарналар үшін бірлескен акциялар кіреді);
3. әлеуметтік сақтандыру және/немесе жобаның арнайы қорлары арқылы әлеуметтік қорғауды қамтамасыз ету жөніндегі шараларды белгілеу;

4. осал топтарды қолдау бойынша арнайы шараларды сипаттайды;
5. гендерлік мәселелерді түсіндіреді; сондай-ақ
6. оқу бағдарламаларын сипаттайды.

Бюджет және Қоныс аударуды қаржыландыру жоспары

Бұл бөлім:

- қоныс аудару жөніндегі топты, персоналды оқытуды, мониторинг пен бағалауды, сондай-ақ кредитті игеру барысында қоныс аудару жоспарларын дайындауды қоса алғанда, қоныс аудару жөніндегі барлық іс-шаралар үшін егжей-тегжейлі бюджетті қамтамасыз етеді;
- қаражат ағынын сипаттайды (қоныс аударудың жылдық бюджеті негізгі баптар бойынша жоспарланған бюджет шығындарын көрсетуі керек);
- өтемақы мөлшерлемелерін және басқа да шығындарды бағалауды (физикалық та, құндық да күтпеген жағдайларды ескере отырып) есептеу кезінде жасалған барлық болжамдардың және алмастыру құнының негіздемесін қамтиды; сондай-ақ
- қоныс аудару жоспарының бюджетін қаржыландыру көзі туралы ақпаратты қамтиды.

Институционалдық тетіктер

Бұл бөлім:

- институционалдық құрылғының міндеттерін және қоныс аудару жоспарының іс-шараларын орындау тетіктерін сипаттайды;
- қажет болған жағдайда техникалық көмекті қоса алғанда, институционалдық әлеуетті нығайту бағдарламасын қамтиды;
- қоныс аударуды жоспарлау мен басқарудағы ҮЕҰ (қажет болған жағдайда) мен зардап шеккен адамдар ұйымдарының рөлін сипаттайды; сондай-ақ
- қоныс аударуды жоспарлау мен басқаруға әйелдер топтарының қатысуын сипаттайды.

Іске асыру кестесі

Бұл бөлімде нақты мерзімдерін көрсете отырып, қоныс аудару және оңалту бойынша барлық негізгі іс-шараларды жүзеге асырудың егжей-тегжейлі кестесі қамтылған. Іске асыру кестесі құрылыс жұмыстары құрылысының жобалық кестесімен үйлестірілген қоныс аудару қызметінің барлық аспектілерін қамтуға, сондай-ақ жерді иеліктен шығару процесі мен мерзімдерін көздеуі тиіс.

Мониторинг және есептілік

Бұл бөлімде қоныс аудару жоспарының жүзеге асырылуын қадағалау (мониторинг жүргізу) және бағалау үшін жобаға сәйкес келетін тетіктер мен бақылау көрсеткіштері сипатталады, онда жоба әсер еткен адамдардың мониторинг процесіне қатысу тетіктері көрсетіледі.

Қосымшалар

- Санақ және зерттеу құжаттарының, сұхбат форматтарының және кез-келген басқа зерттеу құралдарының көшірмелері.
- Ашық отырыстардың хабарлары мен кестесін, отырыстардың хаттамаларын және қатысушылардың тізімдерін қоса алғанда, барлық жария консультациялар туралы ақпарат.